

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

HET SYNDICALISME IN DE BELGISCHE WETGEVING (*)

Bij het verwerven van onze onafhankelijkheid in 1830 bleven de wetboeken en de wetten van kracht onder dewelke onze provincies tijdens het Frans bewind leefden.

Wat het verenigingsrecht betreft, bestonden verschillende negatieve teksten in het Strafwetboek van 1810 die voortsproten uit wetten van het revolutietijdperk.

Allereerst artikel 291, houdende verbod verenigingen op te richten met meer dan 20 leden zonder voorafgaande toelating. Het Voorlopig Bewind trok deze tekst in door het decreet van 16 okt. 1830. Vermelden we dat dit decreet een artikel 5 bevat, luidende : « Elke bijzondere wet en elk artikel van het Burgerlijk Wetboek, van de Strafwet- en Handelswetboeken die de vrijheid van vereniging hinderen, zijn afgeschaft. »

Aansluitend op dit decreet, waarborgt art. 20 van de Grondwet de vrijheid van vereniging. Indien deze tekst een vooruitgang van groot belang betekende, dan mag niet uit het oog worden verloren dat hij voor uitsluitend doel had de burgers te beschermen tegen de willekeur van de openbare machten. Deze vrijheid van vereniging is er dus een die slechts de betrekkingen tussen de staat en zijn burgers regelt : geen inmenging van de staat in de private belangen zijner inwoners, uiting van het « *laisser faire, laisser passer* » dat als het normale beginsel gold. M.a.w. op het individueel plan zijn belemmeringen geoorloofd en er werd rijkelijk gebruik van gemaakt.

Het Burgerlijk Wetboek behandelt het arbeidscontract niet, omdat de betrekkingen werkgever-werknemer nooit tot het burgerlijk recht hebben behoord : de oudheid leefde van slavernij, de middeleeuwen en de moderne tijden van lijfeigenschap en corporatisme, — en geen van deze opvattingen vond plaats in het Burgerlijk Wetboek dat een code van de belangen der burgerij en der patroons werd, en van uit hun standpunt was het niet vereist een bescherming voor de arbeiders in te stellen (1).

Vrijheidsbelemmeringen op economisch gebied werden door de wet van 2-17 maart 1791 afgeschaft : de volledige vrijheid van handel en beroep werd ge-

waarborgd door afschaffing van gilden, ambachten, neringen, e.d. Maar ook werd de afschaffing bedoeld van de verenigingen van gezellen (*compagnonnages*), nooit toegelaten, soms gedulde en dikwijls vervolgd verenigingen die, naar gelang de omstandigheden, en vooral naar gelang het ingrijpen van het gezag in het verleden enige invloed ten gunste van de arbeidsvoorwaarden der gezellen hadden uitgeoefend (2).

Daarom vindt men in de revolutionaire wetgeving, in de « *Code rural* » van 28 sept. 1791, de art. 19 en 20, en in de wet van 22 Germinal Jaar XI (12 april 1803), de art. 6, 7 en 8, die in het Strafwetboek van 1810 de art. 414 en volgende worden, en die het coalitie-delicet beteugelen.

Deze teksten bleven van toepassing tot in 1867, ondanks het art. 5 van het hoger geciteerd decreet van 16 okt. 1830.

De vrije mededinging en het winstbejag, gevolg van de volstrekte vrijheid van handel en nijverheid, vonden hier immers hun steunpunt : geen belemmering werd geduld in de uitoefening van deze vrijheden en daarom was het noodzakelijk het verbod te behouden verenigingen of coalities op te richten om zelfs redelijke arbeidsvoorwaarden te bekomen voor degenen die, door hun arbeid, de welstand opbouwden van kooplieden en van nijveraars. Daarbij moet worden rekening gehouden met het feit dat de ideeën der revolutie (*liberté - égalité - fraternité*), buiten de voorbehoedmiddelen tegen een hernieuwing van de overmacht van de uitvoerende macht, niet gunstig werden onthaald, omdat ze in ons land dank zij een militaire bezetting werden ingevoerd (3).

Men komt aldus tot de eigenaardige vaststelling : door de vrijheid van arbeid is de individuele weigering van een werknemer onder bepaalde voorwaarden te werken en de individuele weigering van een werkgever een arbeider onder bepaalde voorwaarden aan te werven, toegelaten. Maar eens dat deze weigeringen collectief zijn, worden ze meteen strafbaar. Niets schijnt er op te wijzen dat men er zich van bewust was dat deze handelwijze onlogisch was en aanleiding ging geven tot onrechtvaardigheden.

Het coalitie-delicet werd niet eenvormig ingesteld tegenover iedereen. De werknemers werden altijd getroffen, zelfs als de coalitie voor doel had werkelijk bestaande misbruiken aan te vallen, de werkgevers

(*) Referaat voorgedragen op het Interuniversitair Rechtscongres ingericht te Brussel 26-27-28 januari 1961 door het Vlaams Rechtsgenootschap der Vrije Universiteit van Brussel.

konden slechts worden bestraft als zij trachtten « onbillijke en wederrechtelijke » loonsverminderingen af te dwingen zodat voor hun alle vervolging, en eventuele bestraffing, nog afhang van de uitleg waarvoor de feiten vatbaar waren. De straffen zelf waren dan ook nog verschillend: voor de werkgevers was gevangenisstraf voorzien van 10 dagen tot 1 maand en geldboete van 200 tot 3000 frank; voor de werknemers, gevangenisstraf van 1 maand tot 3 maand en voor hun leiders van 2 jaar tot 5 jaar. Deze zelfde straffen werden voorzien door artikel 416 voor de werknemers die gelijk welke boycot op touw zetten; een gelijkaardig misdrijf was niet tegen de werkgevers formuleerd (4).

Het coalitie-delict kon niet worden ingeroepen tegen het oprichten van verenigingen met sociale strekking. Ze waren niet talrijk, zelfs na het uitvaardigen van de wet van 3 april 1851 op de mutualistische verenigingen. Het kon moeilijk anders: erg lange werkdagen (van 12 tot 14 uur), verplaatsingen bemoeilijkt door trage en zeldzame verbindingen, enz.; analphabetisme bij gebrek aan schoolonderricht, sloten voor de arbeiders de mogelijkheid en de lust uit zich na hun werk nog met iets bezig te houden dat opnieuw een inspanning vergde (5). De oorzaak is te zoeken in het feit dat opeenvolgende politieke regimes, door vreemdelingen opgedrongen na gevechten, plunderingen en vernielingen, de bevolking in armoede dompelden, de heropbouw dikwijls nog niet voltrokken zijnde toen nieuwe invallen het land teisterden, zodat de arbeiders de armoede gewoon werden en, niet veel-eisend zijnde, onwaardige arbeidsvoorwaarden als normaal aanvaardden (6).

Maar België werd, na Engeland, het eerste land dat zich op industriële leest schoeide; de bevolking evolueerde van landbouw naar nijverheid, hetgeen volkomen nieuwe toestanden in het leven riep. In navolging van hetgeen reeds in Engeland in 1824 was voltrokken, werd het coalitie-delict uit het Strafwetboek geschrapt toen het door de wet van 8 juni 1867 werd omgevormd. In de plaats van de artikelen 414 en volgende, kwam artikel 310, dat gevangenisstraf voorzag van 8 dagen tot 3 maand en boete van 26 tot 1000 frank, voor elkeen die om de lonen te doen dalen of stijgen en om een aanslag op de vrijheid van arbeid te plegen, overging tot geweld daden, beledigingen, bedreigingen, of gelijk welke exclusieve tegen werkgevers of werknemers uitspraak, samenscholingen hield bij werkhuizen of de woningen van hun leiders. M.a.w. het coalitie-delict is afgeschaft, maar de uitoefening van het staken is nog niet helemaal vrij: o.m. het opstellen van stakerspiketten, handeling die bij stakingen normaal is, blijft beteugeld. Maar belangrijke omwenteling in de geesten: de nieuwe tekst maakt geen verschil meer in de beoordeling van de feiten, naar gelang ze door een werkgever of door een werknemer zijn gepleegd.

Na de tragische dagen van maart 1886 verdwijnt de verzachting, door de wet van 30 mei 1892 (7). De gevangenisstraf is verhoogd (ze gaat van 1 maand tot 2 jaar); een alinea wordt aan art. 310 gevoegd om daden van vreesaanjaging aan straf te onderwerpen, evenals het verwekken van ontploffingen, het beschadigen van afsluitingen, van werktuigen, enz.; volstrekt nutteloze beschikking vermits deze feiten onder reeds bestaande voorschriften van het Strafwetboek vallen, terwijl vreesaanjaging een moeilijk te bepalen element is dat toelaat op strenge wijze in te grijpen, zelfs waar de bedoeling vrees aan te jagen niet voorhanden is.

Eerst op het einde van de XIXde eeuw, begint een

sociale wetgeving vorm te krijgen, maar het duurt tot de wet van 24 mei 1921 vooraleer het in 1892 gewijzigde artikel 310 wordt ingetrokken om also de volledige syndicale vrijheid te verwezenlijken.

De wet van 24 mei 1921 is het gevolg van de smelting van twee wetsontwerpen. Het eerste ontwerp « tot waarborging van de syndicale vrijheid » (zittijd 1919-20, Kamer, Bescheid n° 66) werd door de regering ingediend. Het tweede was een voorstel Devèze (ibidem, n° 108) « op de gemeenschappelijke arbeidsovereenkomsten ». Ze werden samengevoegd en ingedeeld in 7 titels, waarvan titel 5 de wet van 1921 werd; de overige titels werden « aangehouden om spoedig te worden besproken », — hetgeen inmiddels nog niet is gebeurd.

De regering wilde de vrijheid van vereniging waarborgen en diende daarom een amendement in dat ze als volgt rechtvaardigde: « ...Art. 20, Grondwet, huldigt de vrijheid van vereniging. Het afkondigen van deze vrijheid werd aangezien als een vooruitgang van het grootste belang: toen scheen het dat de vrijheid van vereniging enkel te vrezen had van de willekeur van de openbare machten. Daarom heeft de Grondwet er zorg voor gehad, wel te bepalen dat de vrijheid van vereniging aan geen enkele voorbehoudende maatregel mocht onderworpen worden. Uit de ervaring is gebleken dat deze vrijheid niet alleen gevaar loopt in het gedrang te worden gebracht door de tussenkomst die de Grondwet tracht te beletten: zij kon nog ernstig tegengekant en zelfs belemmerd worden door de moedwil van bijzonderen... » (8).

Het bestrafte misbruik is datgene dat uit een kwaadwillige bedoeling spruit, ingegeven door de moedwil waarover de regering het in haar uiteenzetting had, zoals blijkt uit de verklaringen van J. Destrée, toen minister van wetenschappen en kunsten: « ...Menacer de grève un patron pour un intérêt professionnel légitime? Licite. Le menacer pour entraver sa liberté d'association ou celle de ses ouvriers? Illicite. Et cette distinction capitale justifie, dans le texte de l'art. 4, le mot « méchamment ». C'est pourquoi l'art. 4 reconnaît a contrario que la menace de grève est l'usage d'un droit lorsqu'elle s'inspire de raisons légitimes et précise qu'elle est punissable lorsqu'elle n'a pour but que le désir de nuire et de paralyser la liberté d'autrui. » (9)

De rechtspraak besliste van meet af, op basis van deze zienswijze dat het voortzetten van een arbeidscontract te laten afhangen van het al of niet aansluiten bij een bepaalde vakvereniging, een wederrechtelijke handeling is, in strijd met de art. 3 en 4 van de wet (10).

Buiten de afschaffing van het coalitie-delict en de ontplooiing van het syndicalisme, is er nog een ander belangrijk punt: het patronaat erkent het syndicalisme als een feit (11). De arbeidersbevolking is in België tussen 1870 en 1880, even talrijk geworden als de landbouwbevolking, na een bliksemsnelle ontwikkeling van de nijverheid op alle gebied. De erkenning van het syndicalisme brengt mede dat de sociale ondergeschiktheid van de werknemer aan de werkgever niet meer algemeen is, doch ingekrompen wordt tot de verhouding werkgever-werknemer bij het opleggen en uitvoeren van de werktaken, zoniet kunnen er geen onderhandelingen over sociale en economische aangelegenheden op gelijke voet worden gevoerd (12).

Deze erkenning is niet zonder moeilijkheden gegaan: vooreerst weigeren de werkgevers werknemers in dienst te nemen die bij een vakbond zijn aangesloten, later weigeren ze syndicale leiders te woord te staan bij onderhandelingen. Op 11 maart 1930 besliste

de arbeidsrechtbank van Gent nog (Tijdschr. soc. r., 1931, 72) dat de weigering door de werkgever de secretaris van een syndicaat te ontvangen, geen miskenning uitmaakt van de syndicale vrijheid, terwijl dezelfde rechtbank te Ieper (22-11-1955, *ibid.*, 1958, 72), de tussenkomst van de syndicale vertegenwoordiger van een wederrechtelijk doorgezonden arbeider normaal vond.

Volledige syndicale erkenning werd ten slotte op internationaal vlak vastgelegd door de verklaring van Philadelphia van 10 mei 1944, door de Conventie van San Francisco van 9 juli 1948, uitgaande van het I.A.O., en door de Universele Verklaring van de rechten van de mens van 10 dec. 1948 op de algemene vergadering der Verenigde Naties in het Palais de Chaillot te Parijs geproklameerd.

De Conferentie van San Francisco is bekrachtigd door onze wet van 13 juli 1951 en maakt alzoo deel uit van onze wetgeving.

§ 2. Oprichting van werkgevers-syndicaten en van werkgevers-verenigingen.

De syndicale beweging begint rond 1860. Het eerste syndicaat was dit der wevers van Gent in 1857 of 1858 opgericht ⁽¹³⁾, gevolgd door syndicaten in de koolmijnen en in de metaalnijverheid; zeer preciese gegevens zijn er niet over deze periode omdat deze eerste vakverenigingen zich in de klandestiniteit verborgen, soms onder het mom van een mutualistische vereniging, tot aan de afschaffing van het coalitiedelict ⁽¹⁴⁾.

De werkelijke opgang begint vanaf het stichten van de Belgische Werkliedenpartij en vanaf het inrichten van de christelijke democratie van katholieke zijde, na de encycliek «De rerum novarum» van 15 mei 1891.

De Werkliedenpartij richtte in 1898 de Syndicale Commissie op (thans Algemeen Belgisch Vakverbond) ⁽¹⁵⁾, om de aansluiting te bekomen van syndicaten die niet wilden aanleunen bij een politieke partij. Haar voornaamste doelstelling in de aanvang was het groeperen van zoveel vakbonden mogelijk om massale aansluiting in nationale federaties of centralen te bevorderen ten einde een gezaghebbende actie te kunnen voeren.

Jonge katholieken ijverden voor het oprichten van arbeidersgroeperingen in de schoot hunner partij, ondanks de tegenkanting van oudere en conservatieve elementen die hun houding niet veranderden na het uitvaardigen der encycliek van 1891. In deze tegenkanting werd ook volhard tegen priesters, zoals Mgr. Pottier en pastoor Daens. En in 1886 ontstaat het eerste katholieke syndicaat; zijn naam zegt in welke geest het werd opgericht en in welke richting het katholiek syndicalisme zal worden gestuwd: «Antisocialistische Katoenbewerkerbond». Aan pater Rutten wordt het bestendig secretariaat toevertrouwd ⁽¹⁶⁾.

Naast de twee oorspronkelijke syndicalistische strekkingen, ontstonden liberale en onafhankelijke vakbonden, die minder aantrekkingskracht uitoefenen. De liberale syndicaten leunen bij de liberale partij aan, de onafhankelijke bij geen politieke organisatie.

Bij de werkgevers ontstonden ook groeperingen. Voor hen werd de wet van 30 maart 1898 op de beroepsverenigingen uitgevaardigd, nadat in 1895 het «Comité Central Industriel» was opgericht geworden. Dit comité groeide uit tot de machtige «Fédération des Industries belges», woordvoerster van het Belgisch patronaat. Naast haar zijn er nog ander, maar

kleinere patroonsverenigingen, maar zij is de meest representatieve, die zonder rechtspersoonlijkheid is gebleven. Noteren we nog «Fabrimétal» en de «Fédération des employeurs du commerce, des banques et des assurances».

Uit de verscheidenheid van vakbonden, met verschillende politieke strekkingen, of zonder politieke achtergrond, springt het algemeen erkend beginsel in het oog: de oprichting van verschillende syndicaten voor een enkel beroep, of voor een bepaalde groep beroepen, is een werkelijk bestaande vrijheid die toelaat zoveel syndicaten op te richten als het privaat initiatief het verlangt, van welke professionele, sociale, politieke of godsdienstige strekking het ook zij. Ons syndicaal stelsel is de antithese van het enig en verplicht syndicaat, van meet af aangekleefd en bekrachtigd door artikel één van de wet van 24 mei 1921.

Deze vrijheid ondergaat twee beperkingen: een natuurlijke en een wettelijke. De eerste spruit voort uit de geest van mededinging die tussen de verschillende syndicaten heerst, zelfbeperking dus. Het nadelig gevolg is dat veel krachten en middelen verspild worden aan concurrentie en opbieding, die beter besteed waren aan de gesyndiceerden zelf. Het toekennen van consultatieve en reglementerende functies aan de syndicaten en hun medewerking aan zekere openbare diensten, begrenst anderzijds de syndicale vrijheid, vermits kleinere syndicaten een kleinere rol toebedeeld krijgen of zelfs helemaal over het hoofd gezien zijn ingevolge het beginsel der meest representatieve organisatie.

§ 3. Een wettelijk statuut voor de syndicaten?

Artikel één van de wet van 24 mei 1921 zegt dat de vrijheid van vereniging op alle gebied gewaarborgd is, en niemand kan worden verplicht deel of geen deel uit te maken van een vereniging.

De wet omschrijft niet wat moet worden verstaan door vereniging, en specificeert niets over verenigingen met of zonder rechtspersoonlijkheid: de wetgever had immers geen andere zorg, zoals blijkt uit de voorbereidende werken en de besprekingen in de Kamers, dan de syndicale vrijheid der werknemers te waarborgen. De wet op de verenigingen zonder winstbejag is trouwens van latere datum (27 juni 1921).

Het syndicaat is dus een feitelijke vereniging van contractuele aard, waarop de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek toepasselijk zijn, en ook artikel 2 van de wet zelf: elkeen die aansluit, onderwerpt zich aan het reglement van interne orde, zodat het individueel belang van elk lid ondergeschikt is aan het algemeen belang van de vereniging zelf.

Daar geen enkele tekst de wettelijke bepalingen nader omschrijft — voor zover de vakvereniging niet de vorm van een vereniging zonder winstbejag of van een beroepsvereniging aanneemt — hangen een hele reeks voorwaarden en vormelijkheden van het reglement zelf af: wie mag aansluiten, de wijze van aansluiten en uittreden, de bijdrage, de tuchtmaatregelen, aansluiting of ontslag van de vereniging zelf bij of uit een centrale of een federatie, het kiezen van bestuurders, de streek, het beroep of de beroepen door de leden uitgeoefend, de bestemming na ontbinding van het bezit der vereniging enz. Over de persoon zelf der leden is ook niets bepaald: mogen minderjarigen, of andere onmondigen van burgerlijk recht, zelf aansluiten, zijn er beperkingen gesteund op geslacht, ras, nationaliteit, geloof, e.d.? ⁽¹⁷⁾

Het spreekt vanzelf dat als lid enkel kunnen wor-

den aanvaard degenen die een professioneel belang hebben te vrijwaren en dit belang past in het raam van een bepaalde vakvereniging. Zijn hierbij te rekenen alleen de personen die als actieve werknemer optreden, of ook degenen die om gelijk welke reden (ouderdom, ziekte, invaliditeit, enz.) niet meer actief optreden? Dit hangt van het reglement zelf af, dat aldus een zeer sterke betekenis en macht verkrijgt, vermits de wet onderwerping eraan als een verplichting aanmerkt. Als er sancties worden opgelegd, is er geen controle om hun rechtmatigheid te toetsen aan het normaal syndicaal gedrag van degene die er het voorwerp van uitmaakt: een ideologische strijd of een afgekeurde houding, die de uitsluiting voor gevolg heeft bijv., laat de uitgeslotene zonder verhaal als op foutieve wijze de beslissing tegen hem werd getroffen.

Beperkt het recht zich te syndikeren tot degenen die in dienstverband als werknemer werkzaam zijn, of breidt het zich uit tot de zogenaamde vrije beroepen, die onder de vorm van een orde zijn ingericht en op wie een wettelijke tuchtreglementering is ingesteld?

Allereerst moet worden gedrukt op het verschil tussen syndicaat en orde. Het syndicaat is een private organisatie, vrijwillig opgericht naar eigen stelregels, zoveel syndicaten per beroep als het vrij initiatief er wil oprichten. De orde is een wettelijke instelling, één per beroep, met verplichte aansluiting en voorzien van disciplinaire macht.

Deze twee begrippen zijn niet voor vermenging of verwarring vatbaar, omdat artikel 1 van de wet van 24 mei 1921 niet op de orde kan worden toegepast: niet iedereen heeft het recht opgenomen te worden; in de orde der advocaten, der geneesheren, enz., worden alleen doctors in de rechten, in de geneeskunde, enz., opgenomen.

Er kan dus geen dubbel gebruik bestaan. De orde waarborgt de morele belangen, legt de regels der deontologie vast, richt de tucht in en is bij monde van haar vertegenwoordigers de schakel tussen de beoefenaars van het beroep en de gerechtelijke en bestuurlijke overheden. Het syndicaat regelt op overwegende wijze de stoffelijke belangen van zijn aangeslotenen, bezorgt materiële voordelen, e.d.m.

Men mag dus zeggen dat de wettelijk ingerichte tucht als criterium geldt waardoor de aldus ingerichte beroepen niet tot het oprichten van syndicaten hoeven over te gaan, omdat de orde reeds de beroepsbelangen behartigt.

Het recht op aansluiten bij een vakvereniging vindt geen geldig criterium in het stakingsrecht, omdat dit «recht» in onze wetgeving niet is georganiseerd, maar enkel in feite erkend is en moet worden aangezien, ten hoogste, als deel uitmakend van een «gewoonterecht». Trouwens, om een staking te doen ontstaan is geen syndicaat nodig: met gesyndiceerden kunnen ook niet gesyndiceerden staken, en een feitelijke vereniging, zelfs onder de vorm van een tijdelijke coalitie, volstaat (18).

Bestaat er, in aanzien van deze feitelijke toestand, een noodwendigheid de syndicaten van een bijzonder statuut te voorzien? Rechtdaardigen de gewichtige belangen die zij waarnemen, het instellen van een statuut, enerzijds om aan de syndicaten een wettelijk bestaan te verlenen, anderzijds om aan de belangen van hun aangeslotenen stevige waarborgen te verzekeren?

Naast voorstellen uitgaande van staatslieden (Devèze in 1912 en 1920; Heyman 1934 en 1946; De Vleeschouwer 1950, e.a.), en de regering in 1938, hebben verschillende studiegenootschappen vooront-

werpen opgesteld (Association pour le progrès social, en het Studiecentrum voor de hervorming van de staat, in 1937, het Instituut Solway in 1945). In een recent stelsel (19) wordt de erkenning van de syndicaten door de minister van arbeid en sociale voorzorg aanbevolen, mits het vervullen van enkele plichtplegingen; dit geeft rechtspersoonlijkheid waardoor de syndicaten goederen kunnen bezitten, in rechte staan voor hun eigen belangen en die hunner leden; het stakingsrecht, behalve voor politieke stakingen, is erkend; ze lopen geen aansprakelijkheid op bij stakingen en hun gevolgen, behalve als er misdrijven gepleegd worden die letsel of schade aan personen en goederen veroorzaken. Het stelsel is tamelijk ingewikkeld en voorziet procedures voor de Hoven van Beroep en het Hof van Cassatie als strijdmiddelen tegen de staat zijn aangewend.

Aan geen enkel dezer initiatieven werd gevolg gegeven.

Plichtplegingen voorschrijven, verbonden aan het bekomen van rechtspersoonlijkheid, zoals het neerleggen van standregelen en van leden en/of leiderslijsten, hetzij op een griffie, hetzij op een speciale administratieve dienst, met of zonder publicatie in de bijlagen van het Staatsblad; fiscale controle op het bezit instellen ten einde een jaarlijkse taks op te leggen; bepaalde regels aanvaarden voor het oprichten, ontbinden en vereffenen onder toezicht van de rechtbanken, loopt uit op het opleggen van verplichtingen die niet alleen leiden tot het opnemen van nieuwe verantwoordelijkheden, maar ook tot het instellen van een algemeen toezicht door de uitvoerende macht: dit kan ons brengen in de richting van het corporatisme of het staatskapitalisme, allebei de negatie van onze democratische instellingen.

Het kan dan ook niet anders of de syndicaten moeten zulke pogingen aanvoelen, niet als een omschrijving van het syndicale verenigingsrecht, maar als een inkrimping ervan. En dit geldt zowel voor de verenigingen van werknemers als voor die van werkgevers (20).

Het zou bovendien delikaat zijn een reglementering uit te denken die niet in tegenspraak zou komen met de artikelen 19 en 20 van de Grondwet.

Het koninklijk besluit van 20 juni 1955, gewijzigd 11 februari 1957 en 2 augustus 1960, richt het syndicaal statuut van de staatsambtenaren in (21). Deze syndicaten, zoals uit het voorafgaand verslag aan de Koning blijkt, behoren zoals alle andere tot de vrije syndicaten. Hetgeen gereguleerd is, is hun «indringing» in de bestuurlijke structuur, vermits hun afgevaardigden die zelf ambtenaar zijn, de syndicale belangen van hun leden moeten kunnen waarnemen op voet van gelijkheid met de hoogste gezagvoerders van het bestuur. De getroffen regeling beoogt alleen de syndicaten te erkennen zonder ze rechtspersoonlijkheid te verlenen, van het ogenblik dat ze een afschrift van hun standregelen en de lijst van de verantwoordelijke leiders aan de minister tot wiens departement ze behoren is overhandigd (22).

Een statuut van wettelijk erkende vereniging met rechtspersoonlijkheid aan de syndicaten op te leggen, beantwoordt niet meer aan de hedendaagse optiek, omdat de wetgever de syndicaten, zoals ze nu bestaan, ingeschakeld heeft in het economisch en sociaal bestuur van het land en ze in de «welvaartstaat» een economische en sociale rol toebedeelt die de politieke partijen op politiek gebied waarnemen (23).

Onze Grondwet (24) voorziet, als uiting van de volkssoevereiniteit, in de drie traditionele machten door vertegenwoordigers uit politieke partijen die het noodzakelijk instrument zijn van de democratische

regeringswijze. In het sociaal en economisch domein, is er verkiezing van vertegenwoordigers uit verenigingen van werknemers en van werkgevers die, volgens de jongste wetgeving, het noodzakelijk instrument zijn waardoor de sociale en economische instellingen in werking worden gebracht (25).

De syndicaten spelen nu een belangrijke rol in het openbaar leven, zonder dat de wetgever het nodig achtte ze het statuut van vereniging met rechtspersoonlijkheid op te leggen.

§ 4. « Meest representatieve organisaties ».

Onder de drang van de omstandigheden is de wetgever, die in 1921 geen enkel onderscheid maakte onder de vakverenigingen, zich niet mengde in hun interne structuur en geen verschil maakte tussen verenigingen met of zonder rechtspersoonlijkheid, verplicht geworden wel een onderscheid te maken.

Dit onderscheid steunt op een democratisch element, dat doorslaggevend is: het ledental. Syndicaten zijn belangrijker en vertegenwoordigen beter de werknemers als zij een groot aantal leden hebben, en de syndicaten met een gering aantal leden zijn vanzelfsprekend minder representatief. Het belang van de overgrote meerderheid moet primeren op dat van de infieme minderheid (26).

De uitdrukking « meest representatieve organisaties » werd voor het eerst gebruikt in het Verdrag van Versailles (XIIIe deel, art. 389, 3e lid), toen werden aangeduid de technische raadgevers der landen die aan het verdrag deelnamen, in de schoot van het Internationaal Arbeidsbureau.

Men moet er door verstaan de organismen die, wat het getal aangaat, het belangrijkste zijn en, in onze wetgeving bovendien, op het nationaal vlak aaneengesloten zijn, of aangesloten zijn bij een landsbond of een centrale (27).

Het opgelegde minimum aantal leden schommelt: de « Overeenkomst tot nationale solidariteit », opgesteld in de klandestinitiet gedurende de laatste oorlogsbezetting, spreekt in zijn artikel 56 over 200.000 leden: de werkgevers-organismen waarvan de leden samen 200.000 werknemers in dienst hebben; de organismen van werknemers die 200.000 bijdragende leden tellen; dit cijfer werd hernomen in artikel 3 van het vervallen wetsontwerp ingediend door de regering 24 juni 1948 (Parl. Besch., Kamer, 1947-48, nr. 604) betreffende het stakingsrecht;

het Regentsbesluit van 27 juli 1946, getroffen in uitvoering van de b.-w. van 9 juni 1945 op de paritaire comités, bepaalt als representatief voor de werknemersberoepsorganisaties, deze bij een landsbond aangesloten, die minstens 30.000 leden telt;

in de wetgeving op de ondernemingsraden: wet van 20 september 1948, artikel 20; Regentsbesluit 13 juni 1949 gewijzigd 11 januari 1950: werknemers-organismen op het nationaal vlak aaneengesloten, minstens 100.000 leden tellend (herleid op 50.000 door K.B. 7 februari 1957, minstens 10 % van het personeel der onderneming tellend en vertegenwoordigd in het Nationaal Paritair Comité van de nijverheid in kwestie);

wet van 29 mei 1952, de Nationale Arbeidsraad instellend, spreekt, zonder cijfers te vermelden, van op nationaal plan aaneengesloten interprofessionele organisaties;

wetten van 15 juli 1957 (wijzigend de gecoördineerde wetten op de mijnen, groeven en graverijen) en van 17 juli 1957 (wijzigend de wet van 10 juni 1952 op de gezondheid en de veiligheid der arbeiders alsmede op de salubriteit van het werk en van de werk-

plaatsen), vereisen van de organismen der werkgevers minstens 50.000 en hun vertegenwoordiging in de Centrale Raad van het Bedrijfsleven en in de Nationale Arbeidsraad.

Er is dus geen eenvormigheid in de cijfers. Blijkbaar is er geen enkele reden waarop dit gemis aan eenvormigheid steunt, tenzij soms hoge cijfers zijn aangenomen, alleen maar om de kleinere vakbonden uit te schakelen.

Wat er ook van zij, de vrijheid van vereniging is beperkt. Een belangrijk syndicaat, wegens het aantal zijner leden, bevindt zich in een toestand die te vergelijken is met een quasi monopolium. De werknemers immers die willen aansluiten bij een vakbond van hun keus, zullen door een onrechtstreekse dwang, aan hun neiging weerstaan en bij een meer representatief organisme aansluiten. Ten slotte is er afbreuk gedaan aan de bewegingsvrijheid van de kleinere syndicaten die noodgedwongen een slechts weinig zeggende activiteit kunnen ontplooiën, ofwel om hun leden hun volledige kansen op sociaal en economisch gebied te gunnen, verplicht zijn aan te sluiten bij verbonden die wel representatief zijn.

Het K.B. van 20 augustus 1956, in zake het pensioen voor zelfstandigen, ingesteld door de ondertussen ingetrokken wet van 30 juni 1956, erkent als representatief de verenigingen die sedert minstens drie jaar rechtspersoonlijkheid bezitten en o.a. 20.000 aangesloten tellen; dit cijfer werd vervangen door dat van 5.000 door K.B. van 11 oktober 1958. Het uitvoeringsbesluit van 7 april 1960, getroffen ingevolge de nieuwe wet van 28 maart 1960, herneemt dit cijfer, behalve voor de landbouworganisaties waarvoor dat van 20.000 blijft behouden.

§ 5. Bevoegdheden en machten van de syndicaten.

De wezenlijke bevoegdheid waarvoor de vakbonden werden opgericht, bestaat in het inrichten en in het verdedigen van de belangen der werknemers van het beroep waarin zij werden ingericht en in het instellen van de syndicale diensten die er onmisbaar voor zijn: het bedrag of de koopkracht der lonen verhogen; de duur van de werktijd nauwkeurig bepalen en meten; maatregelen doen treffen voor de gezondheid en de veiligheid der werkplaatsen; de aangesloten beschermen tegen mededinging van buiten uit; bevorderen van de volledige tewerkstelling en de sociale zekerheid uitbreiden; stakingen voorbereiden, uitlokken en leiden; naast de administratieve diensten, organismen oprichten om tussen te komen inzake bestrijding der werkloosheid, plaatsingsburelen inrichten, uitbouw van ziekte- en invaliditeitsverzekering; medische raadpleging bij arbeidsongeval; rechtskundige bijstand, enz., enz. (28).

Maar sinds enkele jaren heeft de wetgever — zonder te raken aan het zeer vrij stelsel waardoor bij ons de facto alle syndicaten zonder onderscheid erkend zijn — de vakbonden in het sociaal en economisch bestuur van het land ingeschakeld. Het syndicaat is immers voor de oplossing van sociale vraagstukken en van economische moeilijkheden, die in het bijzonder de arbeiders aanbelangen, het aangewezen organisme, vermits zijn doel is de levens- en arbeidsvoorwaarden van de werknemers te verbeteren.

Misschien schuilt wel in de mildheid waarmee de wetgever bevoegdheid erkende aan de syndicaten van werknemers en aan de verenigingen van werkgevers, het geheime doel de agressieve geest van het syndicalisme af te vijlen en tussen de werkgevers en de werknemers de vrede — zij het dan ook een gewapende vrede — te bevorderen.

Doordat de vakbonden deelnemen aan de ordening van het sociaal leven en van het bedrijfsleven, hebben ze het recht verworven een reglementering ten behoeve van hun leden op te bouwen, maar ook tegelijkertijd de plicht ze door hun aangeslotenen te doen eerbiedigen.

Maar het is merkwaardig dat de wetgever alle voorstellen en voorontwerpen over het verlenen van rechtspersoonlijkheid aan de syndicaten ten spijt, niet het minste belang heeft gehecht aan dit vraagstuk als het er op aan kwam de nieuwe en uitgebreide ordening op het getouw te zetten. Welk zijn deze bevoegdheden?

Verscheidene teksten dragen aan de overheid op, meestendeels aan de Koning, de taak tot zekere functies te benoemen, maar met keus beperkt tussen de kandidaten voorgedragen door de meest representatieve organisaties van werkgevers en van werknemers.

Verder het recht collectieve onderhandelingen te voeren in geval van conflict, door al de vertegenwoordigers van het vak betrokken in het conflict aan de besprekingen te doen deelnemen. Het oprichten van paritaire comités, aangevat in 1919, heeft een wettelijk statuut verkregen met de besluitwet van 9 juni 1945. Ingevolge de vrijheid van vereniging is er geen onderscheid gemaakt tussen vakbonden met of zonder rechtspersoonlijkheid. De collectieve akkoorden waaraan vakverenigingen zonder rechtspersoonlijkheid deelnemen zijn contracten die buiten het burgerlijk recht staan waarop o.m. in geval van staking de principes over het verbreken der contracten moeilijk kunnen worden toegepast. De wetten op het arbeids- en bediendencontract voorzien dat collectieve contracten rechtsgeldig zijn, zelfs zonder bindende verklaring van de beslissing van het betrokken paritair comité.

Het instellen van een rechtsvordering zowel voor de rechtbank als voor de Raad van State, is door de regels van het burgerlijk procesrecht aan de verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid ontzegd; nochtans hebben, bij uitzondering, de syndicaten, in uitdrukkelijk voorziene gevallen, wel dit recht.

Naast het traditioneel argument (gebrek aan rechtspersoonlijkheid), beslist de Raad van State dat geen enkele wetsbeschikking een bepaald feitelijk organisme machtiging verleent om voor hem te verschijnen, alhoewel hij eenmaal het in zake roepen van het Algemeen Belgisch Vakverbond aanvaardde (29).

De wet op de organisatie van het bedrijfsleven van 20 september 1948, artikel 21 (gewijzigd 18 maart 1950 en 15 juni 1953), maakt uitzondering op het algemeen beginsel: de intrekking van het mandaat van een personeelsvertegenwoordiger bij een ondernemingsraad kan vervolgd worden voor zware fout, door de vakvereniging (met of zonder rechtspersoonlijkheid) die dit lid als kandidaat had voorgedragen; deze intrekking is te vragen aan de arbeidsrechtbank, bij ontstentenis aan de vrederechter, met beroep voor de arbeidsrechtbank van beroep of voor de rechtbank van eerste aanleg (30).

Verder mag elke belanghebbende organisatie, met of zonder rechtspersoonlijkheid, verhaal nemen voor dezelfde rechtsmachten, tegen de verkiezing zelf (Regentsbesluit 13-7-1949, artikel 30, gewijzigd door artikel 9, K.B. 11-1-1950 en door K.B. 27-3-1954) (31).

Maar ter gelegenheid van een verhaal genomen tegen een beslissing van de inspecteur-generaal van de verzoenings- en inspectiedienst der sociale wetten, heeft de Raad van State het in zake roepen van het A.B.V.V., vakbeweging zonder rechtspersoonlijkheid, ontvankelijk verklaard (32). Deze beslissing is buitengewoon, omdat uitsluitend verhalen in te stellen door een syndicaat voor het arbeidsgerecht of voor de

vrederechter bedoeld zijn door de wet van 20 september 1948, en geen andere rechtsprekende instellingen door deze tekst bedoeld zijn.

Deze procedureregels veralgemenen zou er op neerkomen een uitzondering te maken op de algemeen gehuldigde regel «nul ne plaide par procureur», zelfs als aan de syndicaten rechtspersoonlijkheid werd verleend, omdat zij enkel zouden optreden namens hun leden en voor persoonlijke rechten van hun leden. Het is nochtans deze weg die ingeslagen werd, zij het dan ook dat aan de leden en/of bestuursleden die, namens hun vakbond optreden, een persoonlijk recht op vernietiging wordt erkend, van beslissingen en reglementen die de rechten hunner vereniging krenken (33).

De wet van 20 september 1948 duidt de te volgen procedure niet aan, zodat de gewone regels moeten worden in acht genomen. Volgens het op 11 januari 1950 gewijzigde Regentsbesluit van 13 juli 1949, moet de procedure worden ingeleid door aangetekende brief en wordt ze mondeling gevoerd (34).

Terloops weze aangestipt dat in het buitenland aan de syndicaten door een wet rechtspersoonlijkheid is toegekend in Frankrijk, Nederland en West-Duitsland; dat in Engeland ze er geen hebben, terwijl in Luksemburg de toestand dezelfde is als bij ons (35).

Ten slotte hebben de syndicaten een recht van tussenkomst in het opstellen van de reglementering van de arbeid, door het verstrekken van adviezen.

Dit recht is niet nieuw, want reeds de wet van 14 juni 1921 op de achturedag, bepaalt in haar artikel 14, 1°, dat de voorafgaande raadpleging van de syndicaten vereist is alvorens de regering uitbreiding, uitzondering of afwijking aan de arbeidsduur mag invoeren (36).

De vakbonden hebben medezeggenschap in het beheer van een hele reeks parastatale en administratieve uitvoeringsorganen (R.M.Z. en de instellingen van de sociale zekerheid) en ze hebben zitting in administratieve rechtscolleges (scheidsrechtelijke commissies e.d.) terwijl in de arbeidsrechtbanken hun kandidaten zo goed als de algemeenheid van stemmen bekomen voor de zetels voorbehouden aan de arbeiders- en bediendenafgevaardigden.

Daar waar het verstrekken van advies verplichtend is gesteld door de wet, hebben de syndicaten dus wettelijk medezeggenschap in regeringsbeleid of in overheidsbestuur bekomen. Raadpleging van de vakverenigingen en van organismen met syndicale vertegenwoordiging, ressorteert onder de substantiële plichtplegingen, hoofdzakelijk in het belang van de rechtsonderhorigen getroffen, zodat ze op straf van nietigheid moeten worden gevolgd (37).

In de weinige gevallen waarin het vragen om advies naar keuze is gesteld, zijn de adviezen enkel richtsnoeren voor de regering die er niet door gebonden is.

Het gevolg van het instellen van het verplichtend advies en van het feit dat de regering slechts mag handelen op verzoek of met instemming hetzij van de werkgevers- en werknemersorganisaties, hetzij van lichamen en instellingen waarin afgevaardigden van zulke organisaties zitting nemen, is dat deze afgevaardigden een bestuurlijke functie uitoefenen, die enigzins op die van een openbaar ambtenaar gelijkt: zonder deel uit te maken van een hiërarchie en zonder aan disciplinaire macht te zijn onderworpen, dienen zij ook het algemeen belang.

Alhoewel verkozen uit de meest representatieve vakverenigingen, zijn deze vertegenwoordigers of afgevaardigden, niet alleen door geen enkele burgerlijk-rechterlijke band met hun syndicaat verbonden, maar

zij vertegenwoordigen zelfs hun syndicaat niet in de publiekrechtelijke instellingen: zij vertegenwoordigen de klasse van de werknemers of van de werkgevers als geheel beschouwd. Hun mandaat vertegenwoordigt onder dit gezichtspunt een zekere gelijkenis met dat der verkozenen van de politieke partijen bijv. in Kamer en Senaat.

Besluit.

Ongetwijfeld vloeien uit de nieuwe opvattingen van de wetgever verstrekende gevolgen. Naast de grondwettelijke machten is er immers een nieuwe in het leven geroepen: die van het syndicalisme.

De rechtsgestalte die ze heeft bekomen, is er een die doet denken aan een orgaan dat over een eigen wetgevende en uitvoerende macht beschikt, waarnaar de constitutionele machten zich hebben te schikken als tegenover een macht van gelijke waarde.

Op het gebied der paritaire comités immers besliste het Hof van Cassatie dat het koninklijk besluit van bindend verklaring niet maakt dat het de Koning of de minister is die de organieke of reglementaire maatregel treft (38). Het is dus het paritair comité zelf dat de wetten kan wijzigen of aanvullen en tenuitvoer leggen. Zo gaat het ook voor de andere instellingen van sociaal recht, waar vertegenwoordigers der vakverenigingen en der patroonsverenigingen hun plaats hebben. Daar waar de meest representatieve vertegenwoordigers van werknemers en van werkgevers akkoord vallen, heeft de wetgever niet meer tussen te komen: zij handelen als een secondaire wetgever (39).

De beslissingen of besluiten, eigenlijke collectieve contracten tussen werkgevers en werknemers, zijn uitgegroeid tot een ingewikkelde instelling, waarop oorspronkelijk het burgerlijk recht toepasselijk was, maar waarin het contractueel element de plaats heeft geruimd voor het reglementair element.

De macht en de invloed die aldus verleend zijn aan de syndicaten geven hun een feitelijke macht die niet alleen opweegt tegen die der grondwettelijke instellingen, maar die bij afwending tot ontwijking van onze staatsrechtelijke structuur kan leiden.

Georges GOETHALS,
Vrederechter,
Antwerpen.

(1) Planiol & Ripert, XI, A. Rouast: Le Contrat de travail, n° 763; R. Dekkers, R.W. 1954-55, 746.

(2) J. Imbert, D 1948, Chr., 161: Grèves ouvrières sous l'ancien régime.

(3) Pirenne, Histoire de Belgique, VI, blz. 63 & vgd.

(4) Door B.W., art. 1781 was de werkgever ontslaan iets te bewijzen over de hoegrootheid van het loon en over de achterstellen van het verlopen en het lopende jaar: zijn woord volstond; dit artikel werd afgeschaft door de wet van 10 juli 1883, toen ook de verplichting een werkboekje uit te reiken aan de arbeiders werd ingetrokken.

(5) De eerste verspreiders en verdedigers van sociale hervormingen waren dan ook te vinden onder vertegenwoordigers van de stedelijke burgerij, onder invloed van de theoriën van Saint-Simon, Fourier, Gracchus Baboeuf, e.a., met name: Félix Delhasse, Louis en Agathon De Potter, baron de Colins, Cesar De Paepe, Charles Rogier en veel andere meer. Zie: Prof. J. Dhondt, De eerste fazen van de arbeidersbeweging in België, Social. Standp., 1955, 6.

(6) L. Delsinne, Le mouvement syndical en Belgique, blz. 21 & vgd.

(7) In de Senaat werd, zonder voorafgaande bespreking, met algemene stemmen het ontwerp dat van de Kamer kwam, aangenomen. In de Kamer waren er korte besprekingen gehouden in zo ver dat 2 leden zich onthielden o.m. omdat de discussie werd verkort en plaats greep toen niemand er zich aan verwachtte; buiten deze twee, stemden allen voor, behalve Paul Janson die tegenstemde.

(8) Zittijd 1920-21, Kamer, Bescheiden, n° 70, blz. 146.

(9) Zittijd 1920-21, Kamer, zitting 24 febr. 1921, blz. 708.

(10) Verbr. 28.5.1923 en 29.4.1929, P. 1923-I-329 en 1929-I-170; verdere rechtspraak in dezelfde zin: Tijdsch. soc. r. 1958, 51.

(11) L. Delsinne, op. cit., blz. 5 & vgd; 107 en vgd.

(12) Voorbeeld van samenwerking werkgevers - werknemers vóór 1921: lock-out van 1906 in de wolnijverheid te

Verviers, waar meer dan 15.000 werknemers bij waren betrokken, geëindigd met het afsluiten van collectieve akkoorden door gans de wolnijverheid aangenomen.

(13) Volksgazet 12 mei 1958: Syndicale kroniek, Honderd Jaar Vakbeweging; Fr. Van Kalken, La Belgique contemporaine, blz. 132 & vgd.

(14) A. Gaspar, Le curé Jean Meslier (1664-17729), précurseur du socialisme, in « Socialisme » n° 17, blz. 524 & vgd. Voorloper van het syndicalisme wiens testament o.m. inhoudt: « Unissez-vous donc peuples, si vous êtes sages, unissez-vous donc tous, si vous avez du coeur, pour vous délivrer de vos misères communes, encouragez-vous les uns les autres à une si noble et généreuse entreprise. »

(15) L. Delsinne, op. cit., blz. 252 & vgd; La Commission syndicale.

(16) B.S. Chlepner, Cent ans d'histoire sociale en Belgique; nota blz. 118, weergevend uittreksels uit een voordracht van P. Rutten, gehouden te Parijs.

(17) Door goedkeuring van de overeenkomst n° 87 van 9 juli 1948, afgesloten in de schoot van de Internationale Arbeidsorganisatie, door de wet van 13 juli 1951 (Stbl. 16 jan. 1952), maken de bepalingen deel uit van onze wetgeving; art. 22: « De werknemers en werkgevers, zonder enig onderscheid, hebben het recht zonder voorafgaande goedkeuring organisaties op te richten van hun eigen keuze, alsmede het recht daarvan lid te worden, op geen andere voorwaarde dan dat zij zich naar de statuten van die organisaties hebben te gedragen. »

(18) Zie onze studie De Staking, Tijdschr. soc. recht 1960, 265 en vgd.

(19) De Cuyper, Voor een wettelijk statuut der werknemerssyndicaten in België, Arbeidsblad 1952, 836.

(20) Studiecentrum voor de hervorming van de staat (1937), blz. 207 en vgd.; advies in die zin der verschillende leiders van werkgevers en werknemers organisaties.

(21) Verspecht, Considérations sur le nouveau statut syndical des agents de l'Etat, Rev. adm. 1956, 5; R. Senelle, De Eerste Minister en de administratie, R.W. 1957-58, 1231; er zijn vijf erkende organisaties: A.C.O.D.; Christ. Centr. Openb. d.; Lib. Synd. Openb. d.; Kartel Onafh. Synd. op. d.; Vlaams S. openb. d. Voor de beambten der provincie- en gemeentediensten is nog geen besluit uitgevaardigd; de bestaande syndicaten worden als representatief aanvaard.

(22) Dit statuut vertoont gelijkenis met het ontwerp Solvay, daar waar het geen rechtspersoonlijkheid voor de syndicaten vereist, en erkenning verleent door de enkele inschrijving bij een speciale officiële dienst, met neerlegging van de statuten die niet moeten worden gepubliceerd.

(23) Ganshof Van der Meersch, Pouvoir de fait et règle de droit, blz. 110: Evolution du caractère de l'action syndicale.

(24) Is verkiesbaar als lid van de Senaat, o.a. hij die gedurende ten minste 5 jaar voorzitter of secretaris was van een beroepsnijverheids- of landbouwvereniging met minstens 500 leden; art. 56 bis, 18°, Grondwet.

(25) J.C. Leclercq, De Sociaal-ekonomische raden, Arbeidsblad 1958, 4.

(26) G. Spyropoulos, La liberté syndicale, blz. 281 & vgd.

(27) De Franse wet van 11 febr. 1950 (D 1950, Lég. 52) het stakingsrecht en de verzoeningsprocedure regelend, bepaalt als meest representatief de organismen die aan de volgende criteria beantwoorden: ledental (zonder aanduiding van cijfers), onafhankelijkheid, bijdragen, ondervinding en anciënniteit, alsmede vaderlandslievende houding tijdens de bezetting; zie: Rouast et Durand, Droit du travail, n° 180 & vgd.; Cass. fr. 26-11-1954, Le Dr. soc. 1955, 166; Cons. Et. fr. 15-12-1954, Ibid. 1954, 224; voor Nederland: Ph. Van Praag, Het probleem der representativiteit, in: Enkele aspecten en problemen van de Nederlandse vakbeweging, Arbeidsblad 1960, 671.

(28) L. Delsinne, op. cit., blz. 241 & vgd; P. Horion, Les relations collectives du travail et l'organisation professionnelle, 11 en vgd.

(29) J.P. Haesaert, De Raad van State en de syndicale rechten van het personeel in overheidsdienst, Tijdschr. best. wet. 1957, 124 en vgd.; de bedoelde arresten: n° 4051 van 7.2.1955 en n° 4489 van 14.7.1955, Baeyens & Dumont 1955, 136 en 651; het arrest de gedwongen tussenkomst van het A.B.V.V. aanvaardend: n° 1142 van 9.3.1951, R.J.D.A. 1952, 131.

(30) Arb. b. Brussel 5.12.1957, J.T. 1958, 171 en Tijdschr. soc. r. 1958, 200; Arb. Brussel 29.10.1957, R.W. 1958-59, 601 en nota.

(31) Arb. Hasselt 26.11.1956, Tijdschr. soc. r. 1958, 63.

(32) Arrest 9.11.1951, B & D 1951, 462.

(33) Levasseur, Evolution, caractères et tendances du droit du travail, in Mélanges Ripert, II, 462 & vgd.; Raad van State 15.2.1952, 28.4.1952, 28.1.1954, 21.6.1956, B & D 1952, 12L & 397; 1954, 132; 1956, 538.

(34) De bijzondere procedure mag slechts worden aangewend voor de gevallen bedoeld door de wet (Arb. Luik 27.11.1958, J.T. 1959, 10; deze rechtspleging maakt deel uit van de oneigenlijke rechtspraak (Arb. b. Luik 18.6.1959, Tijdschr. soc. r. 1959, 245).

(35) G. Helen, Les status des organisations professionnelles en Belgique et à l'étranger, Tijdschr. soc. r. 1958, 1 & vgd.

(36) Zie de opsomming der teksten in Ganshof, op. cit., blz. 91 en volgende.

(37) Raad van State, arresten 8.5.1951, 6.2 & 12.7.1952, 28.1 & 13.4.1953, R.J.D.A. 1951, 241; 1952, 202; 1953, 53, 188 & 217; zie ook: Van Assche, Tijdschr. best. wet. 1952, 12; Cyr. Cambier, J.T. 1953, 371.

(38) Verbreking 5.12.1957, P. 1958-I-357, met advies van het O.M.

(39) H. Velge, Arbeidsblad 1943, 281; G. Spyropoulos, op. cit., 89.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 2 september 1960.

Voorzitter : M. Vandermeirsch.
Raadsheer-verslaggever : M. Delahaye.
Advokaat-generaal : M. Depelchin.
Advokaat : Mr. Van Leynseele.

Aansprakelijkheid. — Middellijke fout. — Aard van het verband tussen fout en schade.

Voor de aansprakelijkheid krachtens de artikelen 1382 en 1383 voor een fout, die de middellijke oorzaak van een schade is, is vereist, dat het verband tussen de middellijke fout en de schade een noodzakelijk karakter vertoont.

De omstandigheid, waarop het bestreden arrest wijst, dat er een ononderbroken ketting tussen de fout en de schade bestaat sluit door zichzelf dit karakter van noodzakelijkheid niet in.

Belgische Staat (Ministerie van Volksgezondheid en het Gezin t/ Lambert, Biboer en Belgische Staat (Ministerie van Justitie.

Gelet op het bestreden arrest, op 9 februari 1959 gewezen door het Hof van beroep te Brussel;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet en 1382, 1383, 1384 van het Burgerlijk Wetboek, doordat het bestreden arrest eiser veroordeelt de door eerste en tweede verweerders ingevolge de dood van hun rechtsvoorganger, de taxivoerder Lambert, geleden schade, te vergoeden om reden dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen de nalatigheid van de genaamde Fleurquin, die aan de geïntimeerden Wuilpart en Vanden Eynde toeliet uit het Gesticht tot bescherming van de maatschappij te Doornik te ontsnappen en het feit dat zij te Dilbeek aan de taxivoerder Lambert slagen toegebracht hebben die zijn dood veroorzaakten en dit oorzakelijk verband alleen afleidt uit de omstandigheid dat die slagen werden toegebracht kort na voormelde ontvluchting en wanneer deze voortgezet was, — wat niet volstaat opdat er tussen de ontvluchting en de dood van Lambert een oorzakelijk verband zou bestaan, vermits het bestreden arrest de noodzakelijkheid van de doding ingevolge de ontsnapping, niet vaststelt, zodat het ook niet naar genoegen van rechte gemotiveerd is — schending van artikel 97 van de Grondwet :

Overwegende dat, na erop gewezen te hebben dat het zonder belang is of, in de ketting van de voorafgaanden, de fout als een onmiddellijke of slechts als een middellijke oorzaak voorkomt, het arrest vaststelt, enerzijds, dat Fleurquin, bewaker van de instelling tot bescherming van de maatschappij, waar Wuilpart en Van den Eynde geïnterneerd waren, een fout beging welke de ontvluchting van voornoemde geïnterneerden mogelijk heeft gemaakt, en, anderzijds, dat de vluchtelingen om hun vlucht voort te zetten te Kortrijk een taxi gehuurd hebben en, te Dilbeek gekomen, de autovoerder Lambert gedood hebben om zich van het voertuig meester te maken; dat het aanlegger tot het betalen van schadevergoeding aan verweerders veroordeelt op grond van de beschouwing dat er een oorzakelijk verband blijkt uit « het feit dat het wel is om hun ontsnapping verder te verwezenlijken dat de twee vluchtelingen zich te Kortrijk tot de taxivoerder Lam-

bert gewend hebben, zich door hem naar Dilbeek lieten voeren, hem daar neersloegen om zich van zijn auto meester te maken en aldus steeds hun ontsnapping te volmaken en gemakkelijker aan opzoekingen te ontsnappen; dat de ketting van de antecedenten tussen de fout van Fleurquin en de dood van Lambert dus geenszins afgesneden werd, doch integendeel, dat de twee aangehaalde fouten van Wuilpart en Van den Eynde (het verlaten van de instelling zonder toelating en het plegen van de misdaad op de persoon van Lambert) slechts twee tussenliggende schakels zijn in de ononderbroken ketting tussen de fout, die ten grondslag van het huidig geding ligt en de schade »;

Overwegende dat indien een fout, die de middellijke oorzaak van een schade is, krachtens de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, tot gevolg heeft aanleiding te geven aan de verantwoordelijkheid van hem die ze begaan heeft, het evenwel nodig is dat het verband tussen de middellijke fout en de schade een noodzakelijk karakter vertoont;

Overwegende dat dit noodzakelijk karakter niet blijkt uit de vaststellingen van het arrest, hetwelk er zich toe beperkt op het bestaan van een oorzakelijk verband tussen de fout en de schade te wijzen, terwijl het aanneemt dat de fout slechts een middellijke rol in de opeenvolging van de voorafgaande gebeurtenissen gespeeld heeft, of heeft kunnen spelen; dat de omstandigheid, waarop het arrest wijst, dat er een ononderbroken ketting tussen de fout en de schade bestaat, niet door zichzelf dit karakter van noodzakelijkheid insluit;

Dat het middel gegrond is;

Over de door aanlegger tegen de Belgische Staat, in de persoon van de minister van justitie gerichte oproeping tot bindendverklaring van het arrest :

Overwegende dat de vordering van verweerders strekte tot betaling van schadevergoeding zo door de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de minister van volksgezondheid en van het gezin — hier aanlegger — als door de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de minister van justitie, wegens fouten die door hun orgaan of aangestelde begaan werden;

Overwegende dat het arrest, na beslist te hebben dat de bewaker Fleurquin, wiens schuld de schade veroorzaakte zich, onder het gezag van de minister van volksgezondheid en van het gezin en niet onder datgene van de minister van justitie bevond, de vordering niet ontvankelijk verklaart in zover zij tegen de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de Minister van justitie gericht is, doch ontvankelijk en gegrond in zover zij tegen aanlegger gericht is;

Overwegende dat deze het arrest niet bestrijdt in zover het beslist dat voornoemde bewaker zich onder het gezag van de minister van volksgezondheid en van het gezin doch niet onder dat van de minister van justitie bevond;

Overwegende dat het beschikkend gedeelte waarbij het arrest de Belgische Staat, vertegenwoordigd door de minister van justitie, buiten zaak gesteld heeft, op beweegredenen steunt die aan de ten laste van aanlegger uitgesproken veroordeling vreemd zijn;

Dat de eis tot gedwongen tussenkomst bijgevolg niet ontvankelijk is;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden arrest, doch enkel voor zoveel het de door de verweerders tegen de Belgische

Staat, vertegenwoordigd door de minister van volksgezondheid en van het gezin, gerichte vordering gegrond verklaart en over de kosten uitspraak doet;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerders tot de kosten, behalve tot die welke betrekking hebben tot de oproeping tot gedwongen tussenkomst, welke ten laste van aanlegger zullen zijn;

Verwijst de aldus beperkte zaak, naar het Hof van Beroep te Gent.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 17 juni 1960.

Voorzitter : M. Vandermersch.

Raadshere-verslaggever : M. Neven.

Advokaat-generaal : M. Dumon.

Advokaten : Mrs. Simont en Van Rijn.

Arbeidsongeval. — Begrip van de normale weg van of naar het werk in verband met het gebruikt vervoermiddel en de wijziging van het vervoermiddel.

Naar luid van artikel 1 van het wetsbesluit van 13 december 1945 dient als weg naar en van het werk te worden verstaan de door de arbeider normaal af te leggen weg om zich van zijn verblijf of van de plaats waar hij gaat eten naar de plaats waar hij zijn werk verricht, te begeven, en omgekeerd. Die wetsbepaling maakt eensdeels het normaal karakter van de af te leggen weg niet van het aanwenden van een bepaald vervoermiddel afhankelijk; de werknemer mag vrijelijk zijn toevlucht nemen tot elk vervoermiddel om de weg naar en van het werk af te leggen. Anderdeels vereist die wetsbepaling niet, dat de weg steeds op identieke wijze wordt afgelegd; indien de wijziging van het vervoermiddel, die wettig is, een wijziging van de weg insluit, is die wijziging niet van die aard, dat zij op zich zelf aan de weg zijn karakter van normale weg ontnemt.

N.V. Belgische Maatschappij voor Algemene Verzekeringen op het leven t/ Van Santvoort en N.V. La Nationale Suisse.

Gelet op het bestreden vonnis, op 3 juni 1959 in hoger beroep gewezen door de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 2, 3 en 9 van de wetten betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen, samengeschakeld bij koninklijk besluit dd. 28 september 1931, gewijzigd namelijk door de wetten van 1 juni 1949 en 10 juli 1951, 1 en 2 van de besluitwet van 13 december 1945 betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit ongevallen die zich op de weg naar of van het werk voordoen, welke voor een onbepaalde duur verlengd werd door artikel 12 van de wet van 10 juli 1951, en, voor zover als nodig, 12 van gezegde wet van 10 juli 1951, tot wijziging van de wet betreffende de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen,

doordat, na te hebben vastgesteld dat verweerder Van Santvoort zich gewoonlijk per trein en tram naar

zijn werk begaf en er van terugkeerde, en dat hij, de dag van het ongeval, om naar zijn woonplaats terug te keren uitzonderlijk in de door Wecheler bestuurde auto plaats had genomen, de rechters beslissen dat verweerder Van Santvoort slachtoffer is geweest van een ongeval dat zich op de weg van het werk heeft voorgedaan en uit dien hoofde recht heeft op de wettelijke vergoedingen, om de reden dat hij zich, op het ogenblik van het ongeval, op de normale weg bevond welke hij moet afleggen om terug naar huis te gaan,

dan wanneer de normale weg, in de zin van artikel 1 van de besluitwet van 13 december 1945, de weg is welke door de arbeider gewoonlijk gevolgd wordt, het begrip normale weg een niet gewone zonder geldige reden gemaakte omweg uitsluitende, waaruit volgt dat de rechters, door te oordelen dat toen het betwist ongeval zich voordeed verweerder Van Santvoort de « normale weg » aflegde om zich van de plaats van zijn werk naar deze van zijn verblijf te begeven, zonder rekening te houden met het feit dat hij, vrijwillig en zonder geldige reden, een niet gewone weg had gevolgd, het wettelijk begrip « normale weg » hebben miskend en, door de vordering in te willigen, de aangeduide bepalingen geschonden hebben;

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan blijkt dat verweerder op grond van de besluitwet van 13 december 1945, van de aannemende vennootschap, verzekeraar-wet, de wettelijke vergoedingen vorderde wegens een auto-ongeval dat zich op de weg van het werk voordeed en dat verweerder, verzekeraar van de bestuurder van het auto-voertuig, in het geding tussen gekomen is;

Overwegende dat het bestreden vonnis vaststelt : eensdeels, dat verweerder zich gewoonlijk per tram tot Antwerpen, per trein van Antwerpen naar Brussel en per tram te Brussel van zijn verblijfplaats te Deurne naar zijn werk te Brussel begaf en dat hij ook gewoonlijk op dezelfde wijze de terugreis aflegde, en anderdeels, dat op de dag van het ongeval, hij van zijn werk te Brussel terugkomende, plaats genomen had in de auto van een werkgezel die ook naar Antwerpen terugkeerde, dat de auto op de Jan Van Rijswijcklaan te Antwerpen tegen een boom reed en verweerder gekwetst werd;

Overwegende dat naar luid van artikel 1 van de besluitwet van 13 december 1945, als weg naar en van het werk dient verstaan de door de arbeider normaal af te leggen weg om zich van zijn verblijf of van de plaats waar hij gaat eten naar de plaats waar hij zijn werk verricht te begeven, en omgekeerd;

Overwegende eensdeels, dat die wetsbepaling het normaal karakter van de af te leggen weg niet van het aanwenden van een bepaald vervoermiddel afhankelijk maakt; dat de werknemer, om zijn weg naar en van het werk af te leggen, vrijelijk zijn toevlucht mag nemen tot elk vervoermiddel; dat, anderdeels, die wetsbepaling niet vereist dat de weg steeds op identieke wijze wordt afgelegd, dat indien de wijziging van het vervoermiddel, die dus wettig is, een wijziging van de weg insluit, deze wijziging niet van die aard is dat zij op zich zelf aan de weg zijn karakter van normale weg ontnemt;

Dat het middel naar recht faalt;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt de aannemende vennootschap tot de kosten.

RAAD VAN STATE

4e Kamer — 18 oktober 1960.

Voorzitter : M. Vranckx.
Raadsheren : MM. Mast en Mees.
Auditeur : M. Adriaens.

Transmutatieklassen. — Artt. 54, 55 en 60 der gecoördineerde wetten op het lager onderwijs. — Voorwaarden. — Controle.

1. *Om af te wijken van het beginsel dat de taal van de streek de taal van het onderwijs is, zijn twee voorwaarden vereist :*
 - a) *de gemeenten en besturen van aangenomen of aanneembare scholen oordelen over de behoefte aan transmutatieklassen;*
 - b) *het moet kinderen betreffen wier moedertaal of gebruikelijke taal niet de taal van de streek is.*
2. *De controle, voorzien door art. 60, wordt niet uitgeoefend op de kennis van de taal der streek, maar wel op de stiptheid van de verklaring van het gezinshoofd betreffende de moedertaal of gebruikelijke taal van het kind.*

Van Alleynnes t./ Stad Antwerpen, 2. Belgische Staat (Ministerie van Openbaar Onderwijs).

Arrest nr 8154.

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging :

1) van de beslissing van de stad Antwerpen, aan verzoeker ter kennis gebracht door het schrijven dd. 5 februari 1958 van de directrice van het stedelijk onderwijsinstituut voor meisjes, waarbij deze aan verzoeker liet weten dat haar bevel werd gegeven zijn kinderen Claudine en Marie-Claire over te plaatsen naar de Vlaamse afdeling;

2) van de beslissing dd. 9 november 1956 van de Minister van Openbaar Onderwijs waarbij aan de stad Antwerpen bevel werd gegeven om Claudine Van Alleynnes naar de Vlaamse afdeling over te plaatsen;

3) van de gebeurlijke beslissingen die de sub 1° en 2° vermelde beslissingen mochten bevestigen;

Overwegende dat niet wordt betwist dat verzoeker eerst op 28 februari 1958 van de sub 2° vermelde beslissing kennis kreeg;

Overwegende dat E. Van Alleynnes een verklaring ondertekende, luidens welke de moedertaal van zijn dochters Claudine en Marie-Claire het Frans is; dat de directrice van het stedelijk onderwijsinstituut voor meisjes op 4 september 1956 en de kantonnale inspecteur op 20 september 1956 met die verklaring instemden; dat dienvolgens de dochters van verzoeker in een transmutatieklas werden geplaatst; dat de Minister van Openbaar Onderwijs bij schrijven dd. 9 november 1956 te kennen gaf dat een reeks kinderen, waaronder Claudine Van Alleynnes, uitstekend door middel van de taal der streek konden onderwezen worden en dat zij onmiddellijk in de gewone klassen dienden te worden overgeplaatst; dat eerst in februari 1958 het stadsbestuur van Antwerpen daaraan gevolg gaf; dat bovendien de directrice van het stedelijk onderwijsinstituut voor meisjes aan verzoeker op 5 februari 1958 liet weten dat ook zijn kind Marie-Claire naar de Vlaamse afdeling werd overgeplaatst; dat bij ministeriële dienstbrief dd. 1 april 1958, gericht tot de hoofdinspecteur, evenwel een nieuwe beslissing werd medegedeeld luidend als volgt : «...daar het schooljaar thans ver is gevorderd, is het niet geraten de leerlin-

gen waarvan sprake naar een andere taalfdeling over te hevelen; ...dit betekent niet dat de vroegere beslissingen, o.m. deze gemotiveerd bij de aanschrijvingen van 31 oktober 1956 en 9 november 1956, zouden vernietigd zijn; ...de ouders zullen nu reeds verwittigd worden dat hun kind, in de loop van de maand september 1958, opnieuw zal onderzocht worden om de toestand definitief te regulariseren en zij zullen zo vlug mogelijk kennis krijgen van de getroffen beslissing en, in elk geval, uiterlijk einde oktober 1958 »;

Overwegende dat niet blijkt dat de eerste tegenpartij inzake Claudine Van Alleynnes een beslissing heeft genomen; dat de verwijdering van dat kind uit de transmutatieklas de uitvoering is van de sub 2° bestreden beslissing; dat derhalve de eerste tegenpartij, wat betreft de verwijdering van Claudine Van Alleynnes, buiten de zaak dient te worden gesteld; dat aan de andere kant niet blijkt dat de tweede tegenpartij de verwijdering van Marie-Claire uit de transmutatieklas heeft opgelegd en dat de eerste tegenpartij niet betwist dat deze verwijdering op haar bevel heeft plaats gehad; dat, wat de verwijdering van Marie-Claire betreft, de tweede tegenpartij buiten de zaak dient te worden gesteld;

Overwegende dat verzoeker inroept dat de bestreden beslissingen strijdig zijn met artikel 55 van de bij het koninklijk besluit van 20 augustus 1957 gecoördineerde wetten op het lager onderwijs; dat dit artikel luidt als volgt : « De kinderen wier moedertaal of gebruikelijke taal niet de taal is van de streek, hebben het recht het onderwijs in hun moedertaal te ontvangen. Echter zullen de gemeenten en de besturen van aangenomen of aanneembare scholen oordelen over de wezenlijkheid van die behoefte op taalgebied en over de gepastheid daaraan te gemoet te komen. De kinderen, wier ouders de Belgische nationaliteit niet bezitten, komen niet in aanmerking »;

Overwegende dat de tegenpartijen inroepen dat de voorwaarde, volgens welke de moedertaal of gebruikelijke taal van de kinderen niet de taal van de streek is, niet de enige voorwaarde is om in de transmutatieklassen te worden toegelaten; dat, volgens hen, bovendien is vereist dat de kinderen geen voldoende kennis hebben van de taal van de streek zodat zij door middel van die taal niet met vrucht kunnen worden onderwezen; dat artikel 54 van de gecoördineerde wetten op het lager onderwijs het beginsel inhoudt dat de taal van de streek de taal van het onderwijs moet zijn en dat de taalinspectie zich tot de controle van de kennis van de taal van de streek beperkt;

Overwegende dat artikel 54 van de gecoördineerde wetten inderdaad het beginsel inhoudt dat de taal van de streek de taal van het onderwijs is; dat artikel 55 echter een afwijking van dit beginsel toelaat, mits twee voorwaarden zijn vervuld : 1) de gemeenten en de besturen van aangenomen en aanneembare scholen oordelen over de behoefte aan transmutatieklassen en over de gepastheid aan die behoefte tegemoet te komen; 2) de kinderen waarvoor die transmutatieklassen worden ingericht, mogen alleen de kinderen zijn wier moedertaal of gebruikelijke taal niet de taal is van de streek; dat, wanneer die twee voorwaarden zijn vervuld, artikel 55 aan die kinderen het recht toekent om in hun moedertaal of gebruikelijke taal te worden onderwezen; dat de wet geen andere voorwaarde stelt waarvan de uitoefening van dit recht afhankelijk is; dat voor die kinderen de kennis van de taal van de streek geen grond is waarop kan worden gesteund om hun dat recht te ontnemen; dat de controle voorzien door artikel 60 van de gecoördineerde wetten, trouwens niet wordt uitgeoefend op de kennis van de taal

der streek, maar op de stiptheid van de verklaring van het gezinshoofd betreffende de moedertaal of de gebruikelijke taal van het kind; dat derhalve het middel gegrond is,

Besluit :

Artikel 1.

De beslissing van de stad Antwerpen, aan verzoeker ter kennis gebracht door het schrijven dd. 5 februari 1958, is vernietigd in zover zij Marie-Claire Van Allynnes aangaat.

Artikel 2.

De beslissing dd. 9 november 1956 van de Minister van Openbaar Onderwijs is vernietigd in zover zij Claudine Van Allynnes aangaat.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e Kamer. — 18 juni 1960.

Voorzitter : M. Hodum.

Raadsheren : M.M. Liard en Roevens.

Advokaat-Generaal : M. Cerckel.

Advokaten : Mrs. Lambrechts en Van der Donckt.

N.M.B.S. — Bediende gekwetst door derde. — Verhaal tegen de derde verantwoordelijke. — Indeplaatsstelling.

Luidens artikelen 45 tot 47 van het Reglement der Sociale Verzekeringen der N.M.B.S. dat deel uitmaakt van het Statuut van het Personeel, zijn de sommen, door de N.M.B.S. aan haar bedienden uitbetaald uit hoofde van een ongeval door een derde veroorzaakt, slechts ten titel van voorschot uitgekeerd, en zijn ze van deze derde terugvorderbaar.

Krachtens artikel 13 der wet van 23-7-1926 tot oprichting der N.M.B.S. is het Statuut bindend voor het personeel en heeft het uitwerking ten overstaan van derden; aldus zijn de banden tussen de N.M.B.S. en haar personeel beheerst door beschikkingen van publiekrechtelijke aard bij uitsluiting van alle contractuele aard.

Door zich te verbinden de schuld van een derde te betalen mits voorbehoud aan deze terugbetaling te vragen, heeft de N.M.B.S. uitsluitend tot doel haar bedienden te vrijwaren tegen het onvermogen van de dader; de N.M.B.S. treedt aldus als borg op en is in de plaats gesteld in al de rechten van de schuldeiser tegen de schuldenaar, krachtens de indeplaatsstelling van rechtswege bij artikel 2029 van het Burgerlijk Wetboek voorzien.

N.M.B.S. en Nesen t/ Gysels en Castro.

Gezien in gelijkvormige uitgifte, het vonnis der Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, dd. 5 februari 1959 waarvan geen betekening wordt voorgebracht en waartegen regelmatig naar vorm beroep werd ingesteld bij akte van 22 mei 1959,

Ontvankelijkheid.

Overwegende dat niet betwist wordt dat de NMBS ten behoeve van de tweede appellant, haar aangestelde Nesen ten titel van tussenkomst in loonverlies en geneeskundige kosten een gezamenlijk bedrag van 40.796 frank tot nu toe heeft voorgeschoten.

Overwegende dat luidens art. 45 tot 47 van het

Reglement der Sociale Verzekeringen der NMBS, dat deel uitmaakt van het Statuut van het Personeel, de sommen, door de Nationale Maatschappij aan haar bedienden uitbetaald uit hoofde van een ongeval door een derde veroorzaakt, slechts ten titel van voorschot worden uitgekeerd en van deze derde terugvorderbaar zijn.

Dat krachtens art. 13 der wet van 23 juli 1926 tot oprichting der Nat. Mij der Belg. Spoorwegen, het Statuut bindend is voor het personeel en zijn uitwerking heeft ten overstaan van derden (Cass. 27-11-57, Pas. 1958, I, 328); dat aldus de banden tussen de NMBS en haar personeel beheerst zijn door beschikkingen van publiekrechtelijke aard bij uitsluiting van alle contractuele aard.

Overwegende dat, door zich te verbinden de schuld van een derde te betalen, mits voorbehoud aan deze terugbetaling te vragen, de NMBS uitsluitend tot doel heeft haar bedienden te vrijwaren tegen het onvermogen van de dader; dat de NMBS aldus wel als borg optreedt, in de plaats gesteld in al de rechten van de schuldeiser tegen de schuldenaar, krachtens de indeplaatsstelling van rechtswege, bij art. 2029 van het Burgerlijk Wetboek voorzien.

Overwegende dat de vordering in hoofde van eerste appellante, NMBS, derhalve wel ontvankelijk is en het incidenteel beroep ongegrond.

Ten gronde... (verkeersongeval - zonder belang).

Overwegende dat appellanten aldus in gebreke blijven het bestaan te bewijzen van de fouten die zij aan eerste geïntimeerde toeschrijven; dat hun feitelijke beweringen tegengesproken worden door de objectieve gegevens van het strafonderzoek, en dat dan ook met reden de verantwoordelijkheid van het ongeval ten laste van tweede appellant werd gesteld.

Om deze redenen :

Het Hof,

Gelet op art. 24 der wet van 15 juni 1935, alle andere besluiten van de hand wijzend, ontvangt de beroepen, verklaart beide ongegrond;

Bevestigt het bestreden vonnis in al zijn beschikkingen en veroordeelt appellanten tot de kosten van beroep.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 31 oktober 1960.

Voorzitter : M. Maraite.

Raadsheren : M.M. De Vreese en Vanparijs.

Advokaat-generaal : M. Matthys.

Advokaten : Mrs. Brunin en Verschoore.

- 1. Vatbaarheid voor hoger beroep. — Twee afzonderlijke vorderingen, voortspruitend uit eenzelfde oorzaak. — Toepasselijkheid van artikel 25 van de wet op de bevoegdheid.**
- 2. Vonnis van een alleen rechtsprekend rechter van de Rechtbank van eerste aanleg. — Niet vermelding dat het advies van het O.M. in openbare terechtzitting werd uitgebracht. — Eventuele gevolgen.**

- 1. Bij eenzelfde dagvaarding worden wegens een verkeersongeval door de benadeelde een bedrag van meer dan 25.000 fr. en door zijn verzekeraar een aan een derde benadeelde uitbetaald bedrag van minder dan 25.000 fr. gevorderd. De door de verzekeraar ingestelde vordering steunt niet op een recht dat*

hem eigen is, maar op de wettelijke subrogatie; hij oefent alleen de rechten uit van zijn verzekerde, zodat beide vorderingen uit éézelfde oorzaak of titel, nl. het recht op schadevergoeding, dat de beweerde onrechtmatige daad in hoofde van éézelfde persoon heeft doen ontstaan, voortspuiten. Bij toepassing van artikel 25 van de wet op de bevoegdheid bepaalt derhalve het gezamenlijk bedrag van beide vorderingen de vatbaarheid voor hoger beroep.

2. Indien niet uit het vonnis van een alleenrechtsprekend rechter, resp. uit enig ander rechtsgeldig bewijs, zoals het zittingsblad, blijkt, dat het advies van het openbaar ministerie in openbare terechtzitting werd gehoord, is bedoeld vonnis nietig.

Dauwens en N.V. Verzekeringsmaatschappij l'Abeille t/ Aerens.

Advies O.M.

Het Hof zal zich herinneren dat de zaak aan het advies van het openbaar ministerie werd overgelegd ter wille van de vraag of het hoger beroep van tweede appellante — de N.V. verzekeringsmaatschappij «L'Abeille» — al dan niet ontvankelijk blijkt, in verband met de aanleg.

Inderdaad, de oorspronkelijke vordering werd, bij één enkel exploit dd. 15 juli 1959, vóór de rechtbank van eerste aanleg te Gent, gezamenlijk ingesteld door de heer Dauwens Cyriel, brouwersgast te Zomergem, en door zijn verzekeraar, de N.B. «L'Abeille», en strekte tot vergoeding van de schadelijke gevolgen van een verkeersongeval, dat zich voordeed te Zomergem, baan van Ursel naar Zomergem, op 26 juli 1958, omstreeks 19.30 u., ongeval waarbij Dauwens verwondingen opliep, terwijl het motorrijwiel dat hij bestuurde, aan de afsluiting van de herberg gehouden door zekere Verheye Gustaaf schade veroorzaakte, waarvan het bedrag, 1183 F groot, door de N.V. «L'Abeille» voor rekening van Dauwens aan voornoemde Verheye werd uitbetaald. Dauwens vorderde tegen de huidige geïntimeerden Aerens Raymond en Aerens Julien schadeloosstelling ten bedrage van 51.926 F, meer de vergoedende en gerechtelijke intresten, terwijl de N.V. «L'Abeille», in haar hoedanigheid van verzekeraarster, gesubrogeerd in de rechten van haar verzekerde, Dauwens, tegen zelfde geïntimeerden de veroordeling vorderde tot betaling van 1183 F, met de vergoedende en gerechtelijke intresten.

Bij vonnis op tegespraak van 19 november 1959, heeft de rechtbank deze tweevoudige vordering afgevozen als zijnde niet gegrond.

I. Wat de al dan niet ontvankelijkheid betreft van het hoger beroep ingesteld door de N.V. «L'Abeille», wier vordering het bedrag van de hoogste aanleg niet overtreft.

Naar luid van artikel 25 der bevoegdheidswet, wanneer een of meer eisers, krachtens één zelfde titel optreden tegen een of meer verweerders, bepaalt het totaal gevorderde bedrag de bevoegdheid en de aanleg, zonder dat het aandeel van ieders van hen in dit bedrag wordt in acht genomen.

Het woord «titel» in artikel 25 der bevoegdheidswet heeft dezelfde betekenis als het woord «oorzaak» in artikel 23 derzelfde wet, d.i. de overeenkomst of het rechtsfeit waarop de vordering onmiddellijk gegrond is (Zie: A.P.R. - Tw. Beroep in burgerlijke zaken en in zaken van koophandel - mrs. 55 en 61).

Het lijdt geen twijfel dat, in de onderhavige zaak, de «titel» (of «oorzaak») van de vordering van eerste appellant, Dauwens, de zobeweerde onrechtmatige daad is welke hij aan Aerens Raymond ten laste legt, of juist gezegd de schade door de benadeelde geleden ingevolge die zobeweerde onrechtmatige daad.

Wat echter de vordering betreft van tweede appellante, de N.V. «L'Abeille», rijst de vraag of de «titel» (of «oorzaak») van haar vordering dezelfde is als die van de vordering van eerste appellant, ofwel of die «titel» of «oorzaak» eigenlijk niet de verzekeringsovereenkomst is tussen beide appellanten gesloten, en krachtens welke tweede appellante, wegens de door haar gedane uitbetaling van de vergoeding der schade door eerste appellant aan een derde veroorzaakt, wettelijk gesubrogeerd is in de rechten van haar verzekerde (art. 22 - part 1 en 3 der verzekeringswet van 11 juni 1874).

In laatst vermeld geval, daar de vordering van tweede appellante niet op dezelfde titel zou gegrond zijn als die van eerste appellant, zou het bedrag er van niet mogen toegevoegd worden aan dit van de vordering van eerste appellant, en zou derhalve, in verband met de aanleg, het aangevochten vonnis ten opzichte van de vordering van tweede appellante in laatste aanleg zijn gewezen, zodat haar hoger beroep niet ontvankelijk zou zijn «defectu summae».

Voorwerp van onderhavig geding is niet de vergoeding van de schade door één zelfde onrechtmatige daad aan verscheidene personen veroorzaakt, doch wel de vergoeding van de schade door die zobeweerde onrechtmatige daad aan één enkele en dezelfde persoon veroorzaakt, met name eerste appellant Dauwens;

uitsluitend door het uitwerksel van de wettelijke indeplaatsstelling, voortspuitende uit het betalen van de schade door de verzekeraar aan de derde voor rekening van de verzekerde, is tweede appellante er toe gerechtigd de rechten van eerste appellant tegen geïntimeerden wegens bedoelde schade te doen gelden, en geenszins rechten die haar eigen zouden zijn.

Wanneer, bij hun inleidend deurwaardersexploit, beide appellanten betaling hebben geëist, de eerste van 51.926 F wegens stoffelijke en extra-patrimoniale schade hem veroorzaakt door de verwondingen die hij bij het ongeval heeft opgelopen, en de tweede appellante van 1183 F wegens stoffelijke schade door hetzelfde ongeval veroorzaakt aan de afsluiting van de woning van een derde, zijn zij, naar ons oordeel, opgetreden krachtens één zelfde titel, deze titel zijnde het recht tot schadeloosstelling dat de betwiste onrechtmatige daad, gepleegd bij het verkeersongeval, in hoofde van eerste appellant en tegen geïntimeerden heeft doen ontstaan op grond van artikelen 1382-1384 B.W. Aldus is het wel het totaal bedrag van de eis dat in casu de aanleg moet bepalen, zonder acht te slaan op het aandeel der appellanten in dit bedrag (Zie: R.U.D.B. - Tw. Compétence en matière civile et commerciale, nr. 1024 en de referenten).

Bovendien, de door de verzekeraar aan de schadelijdende derde ten titel van schadeloosstelling gedane betaling is slechts de vervulling van de voorwaarde welke door de wet aan zijn subrogatie in de rechten van zijn verzekerde stelt; zij is geenszins de oorzaak van zijn recht tot terugbetaling, door de zobeweerde schuldige dader van het ongeval, van de door de verzekeraar uitbetaalde geldsom.

Men kan dus ten slotte het onderhavige geding gelijkstellen met een «vordering welke verschillende punten omvat «die uit dezelfde oorzaak voortspuiten», deze oorzaak zijnde de aan geïntimeerden ten

laste gelegde enige onrechtmatige daad en het hierboven bedoelde recht tot schadeloosstelling waarop de vordering gegrond is. De aanleg dient dus wel te worden bepaald door samentelling van het bedrag der beide punten van de vordering.

(Zie in zelfde zin: Brussel, 10 november 1952, J.T. 1953 - « notes de procédure civile » van G. Lermusiaux - blz. 453-454; Brussel, 6 maart 1954, J.T. 1954 - idem - blz. 576. — Men vergelijke met de redenering van het cassatiearrest van 4 juni 1954, J.T. 1954, 533, en de opmerkingen van L. Carlier).

Wij menen derhalve ook tot de ontvankelijkheid van het door tweede appellante ingesteld hoger beroep te mogen besluiten.

II. Nietigheid van het aangevochten vonnis.

Terwijl, in burgerlijke zaken toebedeeld aan en ter beslissing voorgelegd van de alleensprekende rechter, de wet bepaalt dat de rechtbank met bijstand van het openbaar ministerie moet zetelen (Wet van 25 oktober 1919, enig artikel, par. VI - al. 1, gewijzigd door de wet van 12 mei 1937; Vgl. Brussel, 4 maart 1959, Pas. 1960, II, 131), en het openbaar ministerie, in de onderhavige zaak, diensgevolge zijn advies heeft uitgebracht, vermeldt de uitgifte van het aangevochten vonnis nergens dat dit advies uitgebracht werd in openbare rechtszitting, doch enkel dat de beslissing gewezen en uitgesproken werd in openbare rechtszitting van 19 november 1959.

Gedurende het gerechtelijk jaar 1959-1960, hebben wij, in verscheidene zaken, vóór de eerste Kamer van uw Hof er op gewezen dat het uitbrengen door het openbaar ministerie van zijn advies in openbare rechtszitting een verplichting is, die voorgeschreven wordt op straf van nietigheid, en voortspuit uit de artikelen 112 W.B.Rv. en 96 der Grondwet (Cass., 13 november 1960, Pas. 1960, I, 358, en de voetnoot nr 1, blz. 361, kol. 2, met de verwijzing); de toepassing der gecombineerde bepalingen van artikel 87 van het keizerlijk dekreet van 30 maart 1808, en artikel 111 W.B.Rv., sluit deze verplichting eveneens noodzakelijkerwijze in.

Nochtans, zoals het Hof van beroep te Brussel (4de Kamer) terecht deed opmerken, in een arrest van 15 december 1959, in zake Cammaert Emile t/ Dasseleer Berthe (niet gepubliceerd), kan de vaststelling van het feit dat het openbaar ministerie in openbare rechtszitting gehoord werd, en die in de uitgifte van de aangevochten beslissing niet vermeld werd, bewezen worden door voorlegging van een uittreksel uit de minuten van de griffie in behoorlijke vorm, meer bepaald van het zittingsblad (Cass., 4 juni 1857, Pas. 1857, I, 362; Cass., 20 december 1888, Pas. 1889, I, 74).

In de onderhavige zaak, wordt geen enkel uittreksel of eensluidend afschrift van het zittingsblad voorgelegd, waaruit zou blijken dat het advies van het openbaar ministerie werkelijk in openbare rechtszitting werd uitgebracht.

Derhalve, terwijl ook de uitgifte van het vonnis « a quo » de naleving van dit vereiste niet bewijst, dient te worden verklaard, bij toepassing van het beginsel dat een vonnis in zich zelf het bewijs moet omvatten van het vervullen van al de pleegvormen die voor zijn rechtsgeldigheid vereist zijn. (Zie o.m.: Carré par Chauveau - « Lois de la procédure civile », 3de dr., Brussel 1846, B.I., sub.art. 83, Question 414, 3e in fine, blz. 442).

Daar evenwel de onderhavige zaak in staat is, en partijen over de grond der zaak hebben geconclu-

deerd, zal het aan het Hof volstaan, na de nietigheid van het vonnis « a quo » te hebbe uitgesproken, de zaak ambtshalve tot zich te trekken (Cass., 4 april 1878, Pas. 1878, I, 201), en over de grond er van uitspraak te doen.

De hierboven uiteengezette zienswijze en besluiten werden reeds door verscheidene arresten van de eerste Kamer van uw Hof bijgetreden, meer bepaald in zake De Both-Van Uytvanck t/ gemeente Hamme, arrest van 25 februari 1960 (R.W. 1959/1960 - kol. 1449); in zake Van Massenhove, Maria-Theresia t/ Peirens Aloïs, arrest van 5 mei 1960 (niet gepubliceerd); in zake Van Hinsbergh François t/ Devriese Marcella, arrest van 12 mei 1960 (niet gepubliceerd); in zake Seyssens Lucien t/ Van Bastelaere Godelieve, arrest van 2 juni 1960 (niet gepubliceerd).

III. Wat de al dan niet gegrondheid van de oorspronkelijke vordering betreft.

Terwijl het verkeersongeval zich voordeeld op zaterdag 26 juli 1958, omstreeks 19.30 uur, heeft het slachtoffer, appellant Dauwens, er eerst aangifte van gedaan aan de rijkswacht te Zomergem — waar hij ook woonachtig is — op dinsdag 29 juli 1960. De door hem opgelopen letselen — een breuk van de metacarpaal en een kneuzing aan de knie — waren nochtans niet van zodanige aard dat zij deze laattijdigheid kunnen verklaren, evenmin trouwens als de onthouding van elke oproeping van rijkswacht of politie de avond zelf van de feiten.

Hieruit volgt een volledig gebrek aan objectieve vaststellingen van de rijkswacht onmiddellijk na het gebeurde, zowel wat de omstandigheden zelf van het ongeval en de spontaneïteit of de rechtzinnigheid van sommige getuigen betreft, als t.o.v. de toestand waarin het slachtoffer onder oogpunt van drankinvloed, verkeerde op het ogenblik waarop hij met zijn motorrijtuig de betonnen rijweg van de baan Ursel-Zomergem aan de bocht vóór de herberg Verheye verliet, om de verhoogde berm van de gewezen tramlijn aldaar over te rijden, en tegen de afsluiting van bedoelde herberg terecht te komen.

Wanneer me evenwel kennis neemt van het verhaal nopens de omstandigheden van het ongeval uitgebracht door eerste geïntimeerde Aerens Raymond, bestuurder van de vrachtwagen, en door zijn begeleider Van Hoorbeke Robert, wier verklaringen nopens de drankinvloed, waaronder het slachtoffer op het ogenblik der feiten verkeerde, bevestigd worden door getuige Mestdag uit Knesselare, kan rechtmatig worden vermoed dat het slachtoffer er niet bijzonder aan hield een onmiddellijk optreden van de rijkswacht uit te lokken en aldus zijn werkelijke toestand door haar te doen vaststellen, terwijl aan de andere kant de afwezigheid van aanraking tussen vrachtwagen en motorrijtuig, alsmede de omstandigheden waarin — naar de beweringen van Aerens Raymond en Van Hoorbeke — het ongeval gebeurde, een enigszins normale verklaring verschaffen aan het feit dat zij ook het noch noodzakelijk, noch nuttig, noch gepast hebben geacht de rijkswacht of de politie onmiddellijk ter plaats bij te roepen.

Deze voorafgaande beschouwingen leiden er ons toe de stelling van appellant Dauwens en de verklaringen van de door hem, drie dagen na de feiten, opgegeven getuige, De Baets Remi, uit Zomergem, met een bepaald voorbehoud te aanvaarden, hoofdzakelijk wat de verkeersmanoeuvres betreft welke door de bestuurder van de vrachtwagen zouden verricht zijn, en waarin appellanten de schuldige oorzaak van het ongeval

beweren te vinden, temeer daar deze manoeuvres geenszins noodzakelijk waren om aan de bestuurder van de vrachtwagen toe te laten de parkeerplaats vóór de herberg Verheye te bereiken, en tevens in strijd waren met de richting welke deze vrachtwagenbestuurder na zijn oponthoud in die herberg, voorts zou nemen, nl. naar Zomergem, zoals hij deed toen hij de herberg Verheye voorbijreed.

Doch, afgezien van de gerechtvaardigde twijfel t.o.v. de stelling van appellant Dauwens en van getuige De Baets, en indien men dus aanneemt dat de door hen beweerde verkeerde manoeuvres door Aerens Raymond werkelijk verricht werden, dan nog is er, naar ons oordeel, tussen die manoeuvres en het ongeval geen oorzakelijk verband.

Immers, dat zodanige manoeuvres noodzakelijk met een geringe snelheid, en afwisselend stoppen en aanzetten werden verricht, met het gevolg dat zij een zekere tijd hebben geverg'd, is nagenoeg vanzelfsprekend. Dauwens heeft deze manoeuvres dus kunnen zien vanaf een zekere afstand, beslist voldoende om de snelheid van zijn motorrijwiel te verminderen en eventueel voor deze voorzienbare hindernis te stoppen.

Anderzijds, indien, zoals Dauwens het voorhoudt, de vrachtwagen stilstand toen Dauwens ter hoogte was gekomen van die wagen, volstaat een blik van de schets van het strafdossier om vast te stellen dat hij op het gekalseid gedeelte van de baan, tussen de betonnen rijweg en de verhoogde berm van de tramlijn, over een ruime plaats beschikte om zonder het minste gevaar uit te wijken en de vrachtwagen voorbij te rijden.

Alles wijst er dan ook op dat het ongeval enkel te wijten was aan de onbehandigheid en het gebrek aan vooruitzicht van Dauwens.

Wij menen dan ook de zienswijze van de eerste rechter volkomen te mogen bijtreden en tot de ongegrondheid van het hoger beroep te moeten besluiten.

Arrest

Overwegende dat de beroepen regelmatig zijn naar de vorm en tijdig werden ingesteld;

Ontvankelijkheid van het beroep van tweede appellant:

Overwegende dat het Hof ambtshalve de ontvankelijkheid moet onderzoeken van het beroep ingesteld door tweede appellant, wier vordering immers, afzonderlijk genomen, het bedrag van de laatste aanleg niet overschrijdt;

Overwegende dat de vorderingen van eerste en tweede appellant, oorspronkelijk eisers bij éénzelfde dagvaarding respectievelijk strekken tot betaling van de schade (51.926 F) persoonlijk geleden door eerste appellant, en tot betaling van de som van 1.183 F, welke tweede appellant, verzekeraar van eerste appellant, voor diens rekening heeft uitbetaald aan een derde benadeelde, dit alles ingevolge een verkeersongeval waarvoor zij geïntimeerden aansprakelijk stellen;

Overwegende dat ter zake vergeefs zou worden opgeworpen dat, wanneer verschillende personen vergoeding eisen van de schade die hun door één zelfde onrechtmatige daad werd berokkend, elk van deze benadeelden zijn schade opvoert krachtens een verschillende titel, nl. precies de (verschillende) schade die elk van hen heeft geleden ingevolge de beweerde onrechtmatige daad;

dat tweede appellant immers haar vordering instelt, niet op basis van een recht dat haar zou eigen zijn, maar alleen krachtens de wettelijke subrogatie

voortspruitende uit de betaling die zij voor rekening van haar verzekerde deed;

dat zij derhalve slechts de rechten uitoefent die eerste appellant tegen de geïntimeerden zou kunnen uitoefenen, zodat beide vorderingen voortspruiten uit éénzelfde oorzaak of titel, nl. het recht op schadevergoeding dat de beweerde onrechtmatige daad in hoofde van éénzelfde persoon, nl. eerste appellant, heeft doen ontstaan ten laste van geïntimeerden; (zie in dien zin: Brussel 10-11-1952, J.T. 1953, blz. 453-454; Brussel 6-3-1954, J.T. 1954, blz. 576);

dat derhalve bij toepassing van artikel 25 der wet op de bevoegdheid, het gezamenlijk bedrag van beide vorderingen de aanleg bepaalt, zodat beide beroepen ontvankelijk zijn;

Nietigheid van het aangevochten vonnis:

Overwegende dat het bestreden vonnis, geveld door een alleenzettelend rechter, vermeldt dat het openbaar ministerie werd gehoord in zijn advies, doch niet vermeldt dat dit advies in openbare terechtzitting werd uitgebracht;

dat evenmin enig ander rechtsgeldig bewijs, zoals uittreksel van het zittingsblad, wordt overgelegd van de vervulling van deze pleegvorm die nochtans op straf van nietigheid van het vonnis is voorgeschreven (art. 112 W.B.R. en art. 96 G.W.);

dat, nu het bewijs niet voorligt dat het advies van het Openbaar Ministerie werd gegeven overeenkomstig de vereisten van de wet, het vonnis a quo ambtshalve moet worden nietig verklaard;

Over de grond:

Overwegende dat, nu de partijen over de grond hebben besloten en de zaak in staat is om definitief bij één en zelfde arrest te worden beslecht, het Hof, na het vonnis nietig te hebben verklaard, de zaak tot zich kan trekken bij toepassing van art. 473 W.B.R.;

Overwegende dat de eerste rechter nochtans met reden oordeelde dat het ongeval enkel te wijten is aan eerste appellant zelf;

Overwegende dat enerzijds door eerste appellant en getuige De Baets, en anderzijds door eerste geïntimeerde en zijn begeleider Van Hoorebeke, twee gans verschillende versies van het ongeval worden gegeven;

dat volgens eerstgenoemden, de eerste geïntimeerde, na « een weinig voorbij » de café Verheye te hebben gestopt, schuin (naar links) achteruit is gereden op de rijbaan en met zijn vrachtwagen schuin over de baan is blijven stilstaan, aldus de ganse beton-rijbaan voor eerste appellant versperrend;

dat integendeel, volgens zijn eigen verklaring en deze van zijn begeleider, eerste geïntimeerde « ongeveer » een zestigtal meter voorbij de herberg » stopte, aldaar rechts van de rijbaan bleef stilstaan en hoe genaamd geen rijbeweging zoals hierboven omschreven uitvoerde, terwijl eerste appellant, reeds op 50 à 60 m afstand van de camion, rechts van de betonbaan afweek (en in de gracht terecht kwam) doordat hij, ingevolge gemis aan controle over zijn snelheid en ingevolge dronkenschap, de bocht niet vermocht te nemen;

Overwegende dat de versie van eerste appellant en van zijn dorpsgenoot De Baets met zeer veel omzichtigheid moet worden gelezen;

dat het immers verdacht voorkomt dat eerste appellant, hoewel ernstig gekwetst, pas drie dagen na het ongeval klacht neerlegde, zodat elke objectieve vaststelling door de Rijkswacht ontbreekt en de opgenomen verklaringen elke spontaneïteit missen;

dat eerste appellant en De Baets bovendien aan eerste geïntimeerde rijbewegingen toeschrijven die, gelet op de bemoeiingen van eerste appellant, weinig waarschijnlijk voorkomen;

dat integendeel de versie van eerste geïntimeerde en zijn begeleider het feit uitlegt dat eerste appellant het (wegens de drankinvloed) niet gewenst achtte en eerste geïntimeerde het (wegens gemis aan oorzakelijk verband) niet nodig achtte onmiddellijk de Rijks-wacht of de Politie bij te roepen;

dat hun versie bovendien — verre van tegen de logica in te druisen zoals appellanten beweren — integendeel aan eerste geïntimeerde een meer aannemelijke wijze van rijden toeschrijft, terwijl hun verklaringen omtrent de drankinvloed, waaronder eerste appellant verkeerde, bevestigd worden door deze van getuige Mestdagh;

dat, afgezien de afstand waarop zijn camion zich bevond, het begrijpelijk is dat eerste geïntimeerde eerst de parking inreed vooraleer het slachtoffer ter hulp te snellen;

Overwegende dat indien de versie van eerste geïntimeerde de juiste is, men niet inziet welke fout hem zou kunnen worden verweten;

Overwegende vooral dat, zelfs indien men de versie van eerste appellant aanneemt, dan nog deze laatste zelf de enige oorzaak is van het ongeval;

dat immers, zelfs indien eerste geïntimeerde de gewraakte rijbewegingen zou hebben uitgevoerd en daarbij artikel 17 van de Wegcode mocht hebben overtreden, het oorzakelijk verband met het ongeval ontbreekt;

dat deze rijbewegingen ongetwijfeld een zekere tijd hebben gevergd, terwijl de baan aldaar een brede overzichtelijke bocht vormt, zodat eerste appellant die rijbewegingen opmerken kon en moest van op een afstand voldoende om hem toe te laten — indien hij zijn stuur meester was — tijdig te remmen en de zichtbare hindernis die de vrachtwagen uitmaakte, te ontwijken;

dat uit de schets van het strafdossier ten slotte blijkt dat eerste appellant in elk geval het gekalseide gedeelte van de baan, tussen de betonnen rijweg en de verhoogde tramberm, kon benutten en aldaar over voldoende ruimte beschikte om zonder hinder en zonder op de verhoogde tramberm terecht te komen, rechts te kunnen doorrijden;

Om die redenen :

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord in openbare terechtzitting de heer advocaat-generaal Matthys in zijn eensluidend advies, alle andere en meeromvattende besluiten verwerpende als ongegrond,

verklaart de beroepen ontvankelijk, verklaart het bestreden vonnis nietig en wijzende bij evocatie, verklaart de beroepen ongegrond,

wijst de oorspronkelijke eisen af als ongegrond en veroordeelt eerste en tweede appellante respectievelijk tot de 9/10 en 1/10 van de kosten van beide aanleggen.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

2e Kamer. — 15 februari 1960.

Voorzitter : M. Bossyns.

O.M. : M. E. Boone.

Advokaten : Mrs. Kinsbergen en Rotty.

Echtscheiding. — Bewijs van gronden tot echtscheiding door vertrouwelijke briefwisseling van een echtgenoot met derde. — Toestemming van derde noch van betrokken echtgenoot vereist. — Sedert de wet van 30 april 1958 wederkerig recht van toezicht.

Het bewijs van de redenen tot echtscheiding (overspel, grove beledigingen) mag geleverd worden door het voorbrengen van de zelfs vertrouwelijke briefwisseling van een echtgenoot met een derde.

Waar, vóór de wet van 30 april 1958, alleen de man op grond van de maritale macht toezicht had op de briefwisseling van zijn vrouw, is dit toezicht sedert die wet wederkerig geworden. Zulks steunt op de plicht van samenwoning, waaruit een zeker recht van nieuwsgierigheid volgt voor hetgeen omgaat in de echtelijke verblijfplaats, tenminste wanneer het niet uitgeoefend wordt op een delictuele, onrechtmatige of immorele wijze.

Van Elsacker t/ Vranken.

Overwegende dat de hoofdeis, waarvan de rechtspleging als regelmatig voorkomt, steunt op beledigende omgang of ontrouw, minstens op grove belediging blijkend uit een vijftiengigtal brieven welke verweerster aan een oom zond, dewelke in Amerika woonachtig was maar enkele maanden ten huize van partijen verbleven had, en verder op kwaadwillige verlating van de echtelijke woonst door verweerster;

Overwegende dat verweerster op hoofdeis aan aanlegger het recht betwist om deze brieven voor te brengen, vermits zij hem niet toebehoren en zonder de toestemming van de bestemming niet mogen voorgebracht worden en derhalve uit het debat zouden moeten verwijderd worden, terwijl zij ondergeschikt betwist dat deze brieven een beledigend karakter zouden vertonen;

Dat vooreerst dient vermeld dat niet betwist wordt dat bedoelde brieven toevallig in het bezit van aanlegger op hoofdeis kwamen doordat deze, toen hij zijn zoon hielp verhuizen, een hoedendoos ontdekte waarin een bundeltje brieven samengeknoopt lagen onder de naam « Van Elsacker », zodat hij dacht dat deze voor hem bestemd waren en pas tijdens de lektuur ervan ontdekte dat zij aan zijn oom waren gericht;

Overwegende dat aanlegger op hoofdeis inroept dat de inhoud van brieven mag aangehaald worden ten bewijze van overspel of van beledigingen; dat noch art. 236 noch art. 241 van het Burgerlijk Wetboek verbieden dat vertrouwelijke brieven zouden voorgebracht worden, en dat aanlegger niet op delictuele, onrechtmatige of immorele wijze in het bezit van deze brieven gekomen is;

Overwegende dat de knoop van het vraagstuk der ontvankelijkheid van bedoelde bewijsmiddelen natuurlijk niet gelegen is in de twee eerste rechtsmiddelen welke aanlegger op hoofdeis inroept, maar integendeel verband houdt met de onscheidbaarheid van het briefgeheim, welke door artikel 21 van de grondwet gewaarborgd wordt, en met het vraagstuk van het eigendomsrecht op brieven;

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

Overwegende dat vertrouwelijke brieven (en liefdebrieven hebben dit karakter uiteraard) gekenmerkt zijn door een dualistisch eigendomsrecht; dat de inhoud van de confidentiële mededeling inderdaad toebehoort zowel aan afzender als aan bestemming, terwijl het instrumentum — zijnde het beschreven vel papier — privaat eigendom wordt van de bestemming;

Overwegende dat dergelijke brieven over het algemeen niet in rechte mogen voorgebracht worden tenzij mits de toelating van de betrokken correspondenten (Pand. belg. Ve Lettre missive, nrs 81 en 105; Hanssens Eug., Du Secret des lettres, nrs 221, 223, 225, 226; Jardel Ludovic, La lettre missive, blzn. 228 en 232);

Overwegende dat van dit grondgebinsel slechts afgeweken wordt als de houder van de brief een wettelijk recht van toezicht bezit op de briefwisseling van de betrokken afzender of bestemming, zoals het geval is voor ouders, voogden, of hun afgevaardigden wat de brieven betreft van hun minderjarige kinderen of pupillen;

Overwegende dat op voet van de wet van 12 juli 1932, betreffende de wederzijdse rechten en plichten van de echtgenoten, algemeen aangenomen wordt dat in de macht van de man ook het toezicht begrepen was op de briefwisseling van zijn vrouw met het oog op de bescherming van deze laatste en van het gezin (De Page, DI I, nr 721);

Dat het merendeel van de rechtsleer en rechtspraak dan ook aanvaardde dat in het raam van een echtscheidingsproces de man de briefwisseling mocht voorbrengen welke tussen zijn vrouw en een derde persoon gewisseld was op voorwaarde dat deze briefwisseling niet op een delictuele, onrechtmatige of oneerlijke wijze in zijn bezit gekomen was (Pasquier, Traité du divorce enz. uitg. 1939, nrs 343 e. vlg.; Dekkers, Précis de Droit civ. belge I, blz. 552 e.vlg., Piérard, Divorce et Sép. de corps, DI II, blz. 117; Verbrugghe, De la production des lettres confidentielles particulièrement en matière de divorce et de séparation de corps, in Revue de Droit belge, 1886-1890 blz. 321; beroep Luik, 4 aug. 1886, Pasic. 1886, blz. 387);

Dat, nu de wet van 10 mei 1958 de artikelen 212 e. vlg. burgerlijk wetboek gewijzigd heeft in de zin van de emancipatie van de gehuwde vrouw en de afschaffing van het mannelijk overwicht in het huwelijk, de vraag oprijft of bedoeld toezicht van de man op de briefwisseling van zijn vrouw nog wel bestaat;

Dat deze vraag dan ook gesteld en enigszins aarzelend beantwoord wordt door de jongste rechtsleer, die zich aansluit bij de franse rechtspraak op dit punt, te weten: dat het toezicht op de briefwisseling niet afgeschaft, maar integendeel wederkerig geworden is, m.a.w. dat de verplichting «om samen te wonen», voorgeschreven door artikel 212 B. W., aan beide echtgenoten niet alleen een recht van toegang tot de echtelijke verblijfplaats zou geven, maar ook een recht van «nieuwsgierigheid» ten opzichte van hetgeen aldaar omgaat, wat dan, binnen zekere grenzen, een inmenging in elkaars intieme briefwisseling zou includeren (zie Baeteman en Lauwers, Devoirs et Droits des époux, 1959, nr 73 en geciteerde franse rechtspraak);

Overwegende dat men redelijkerwijze aannemen moet dat de wetgeving van 1958 niet bedoeld heeft het huwelijk en het huisgezin te ontwrichten door aan de echtelieden een soort individualistisch statuut toe te kennen, derwijze dat zij niet meer met elkaar doch eerder naast elkaar zouden leven in een vrij los verband, maar dat hij alleen de gelijkheid tussen de ech-

telieden op het oog heeft gehad door het eenzijdig karakter van de mannelijke voogdij af te schaffen;

Dat de zienswijze van de franse rechtspraak, overgenomen door hoger vermelde auteurs, dan ook best blijkt overeen te stemmen met het vermoedelijk inzicht van de wetgever;

Overwegende dat alhoewel aanlegger op hoofdeis de brieven op een andere plaats aantrof dan in de echtelijke verblijfplaats, hij derhalve nog altijd een wettig recht van inmenging bezit en dat, vermits hij niet op delictuele, onrechtmatige of immorele wijze doch alleen toevallig in het bezit van bedoelde brieven kwam, hij deze dan ook terecht mag voorbrengen;

Overwegende, wat de inhoud en het beledigend karakter van deze brieven betreft, men zich allereerst afvraagt of de geëxalteerde genegenheidsbetuigingen van verweerster ten opzichte van de schijnbare wellustende oom in Amerika niet in de eerste plaats stofelijke berekeningen verbergen, b.v. daar waar verweerster er de oom aan herinnert dat hij «haar veel beloofd had maar haar helemaal zonder waarborgen en bijna zonder middelen achterliet» (5e brief, gedagtekend dinsdagmorgen) alsook daar waar zij openlijk naar geld en geschenken vraagt (brief van 15-11-1950); dat het ook kenschetsend is te lezen dat de familie in België, na het bezoek dat de oom alhier bracht, zich tegen verweerster keerde «omdat zij de oom helemaal ingepalmd had» en de andere familieleden wellicht zekere hoopvolle vooruitzichten zagen ineensstorten;

Overwegende dat er echter in de brieven talrijke uitlatingen voorkomen die toch wijzen op een al te verregaande intimiteit tussen verweerster en die oom; dat verweerster vooreerst niet aarzelt haar brieven zelf te betitelen als «liefdebrieven»; dat zij klaarblijkelijk aanstuurt op een volstrekte intimiteit naar ziel en lichaam, en zulks achter de rug van aanlegger om; het b.v. typisch is vast te stellen met welke onrust zij verneemt dat de oom van zin zou zijn definitief naar België terug te keren «daar het hier onmogelijk zou zijn samen te wonen» terwijl dit in Amerika wel mogelijk zou zijn bij afwezigheid van aanlegger; dat verder uit alles blijkt hoe verweerster haar man op beledigende wijze bedroeg o.m. door in alle stilte haar overtocht naar Amerika voor te bereiden onder het mom van een vakantiereis en door de oom een dubbele briefwisseling te doen voeren waarvan het «onschuldig gedeelte» geadresseerd werd aan de echtelijke woonst en het intiem gedeelte aan het postkantoor van de Groenplaats te Antwerpen, waar het «poste restante» door verweerster in ontvangst werd genomen; dat zij zich in meerdere brieven ook beledigend uitlaat over aanlegger, die zij «den Dré» noemt (afkorting van André);

Dat het zwaar beledigend karakter van deze brieven dan ook vaststaat;

Overwegende dat, vermits deze brieven dagtekenen van 1950 en op duidelijke wijze het inzicht van verweerster te kennen geven om, onder een onschuldig voorwendsel, de echtelijke woonst (minstens tijdelijk en hopelijk definitief) te ontvluchten ook het kwaadwillig karakter van de verlating in 1951 voldoende vaststaat;

Overwegende dat omtrent de gebeurtenissen welke zich voordeden na de terugkeer van verweerster op hoofdeis in België in 1957, betwisting bestaat welke niet integraal kan opgelost worden, maar dat uit zekere stukken van de bundel van aanlegger toch moet besloten worden dat verweerster geruime tijd verbleven heeft op adressen waar zij niet ambtelijk ingeschreven was en die wellicht voor aanlegger onbekend waren;

Dat de hoofdeis derhalve gegrond is ingevolge artikel 231 van het Burgerlijk Wetboek;

Tegeneis :

Overwegende dat verweerster, aanlegster op tegeneis, bij betekende besluiten dd. 6 november 1959, een tegeneis in echtscheiding verklaarde in te stellen, welke regelmatig is naar de vorm, en dat zij te dien einde het bewijs aanbiedt van zes feiten :

Dat deze feiten als ter zake dienend en als vatbaar tegenbewijs voorkomen, met uitzondering van feit nr 2 dat te vaag is;

Om deze redenen :

De Rechtbank, gehoord in openbare zitting, de heer E. Boone, Substituut van de Procureur des Konings, in zijn eensluidend advies;

Rechtsdoende op tegenspraak. Verleent akte aan aanlegger, verweerder op tegeneis, dat hij voor zover aanlegster op tegeneis toegelaten wordt het bewijs te leveren van de gekwoteerde feiten, hij gebruik wenst te maken van zijn recht het tegenbewijs te leveren;

Alle andere en strijdige besluiten verwerpende,

Aangaande de hoofdeis :

Verklaart de rechtspleging regelmatig en ten gronde beslissende;

Laat de echtscheiding toe tussen : Van Elsacker Andreas Cornelius Alphonsius, geboren te Deurne op 27 oktober 1907, loodgieter, en zijn echtgenote : Vranken Josephina, zonder beroep, geboren te Borgerhout op 15 november 1909, samen gehuwd te Antwerpen op 29 juni 1929,

ten laste van de vrouw, ingevolge art. 231 van het Burgerlijk Wetboek, wegens grove beledigingen;

Machtigt dienvolgens aanlegger in hoofdeis het beschikkend gedeelte van het vonnis te doen overschrijven in de registers van de Burgerlijke Stand, met melding ervan op de rand van de huwelijksakte van partijen, door de daartoe bevoegde ambtenaar van de Burgerlijke Stand.

Veroordeelt verweerster in hoofdeis tot de kosten des gedings van de hoofdeis;

Aangaande de tegeneis :

Verklaart de rechtspleging regelmatig en alvorens ten gronde te beslissen,

Laat aanlegster op tegeneis toe, door alle middelen van recht, getuigen inbegrepen, de volgende feiten te bewijzen :

1) dat verweerder op tegeneis sinds het begin van het huwelijk in 1929, regelmatig dronken was en veel uithuizig was; dat hij vrouw en kind thuis alleen achterliet om alleen uit te gaan;

2) dat verweerder op tegeneis geen kinderen wilde hebben en bij de geboorte van het kind in 1933, in aanwezigheid van aanlegster op tegeneis, zegde « ik gooi het met zijn kl... door 't venster »;

3) dat tijdens het verblijf van aanlegster op tegeneis in Amerika, een andere vrouw zich in het huis der Lackborslei te Deurne, waar partijen woonden, bevond met dewelke verweerder op tegeneis omgang had;

Dat die vrouw aldaar « en négligé » samen met verweerder op tegeneis aangetroffen werd;

4) dat verweerder op tegeneis tijdens diezelfde periode regelmatig met een andere vrouw uitging en zelfs een familiefeest bijwoonde te Berlaar-Lier;

5) dat verweerder op tegeneis voor de terugkomst van aanlegster op tegeneis, kennis heeft aangeknoopt met een ander vrouw en ermede uitging; dat hij thans met deze vrouw, die nu woonachtig is in de omgeving van de St.-Gillisplaats te Antwerpen, nog omgang heeft en haar gaat bezoeken;

Laat aan verweerder op tegeneis het tegenbewijs dezer feiten toe door dezelfde middelen van recht;

Stelt aan om het onderzoek met gesloten deuren voor te zitten de heer Rechter Verhoeven, of in geval van belet een andere magistraat door de heer Voorzitter dezer Rechtbank aan te stellen;

Kosten voorbehouden.

NOOT : 1. Brieven, geschreven door één van de echtgenoten, kunnen zware beledigingen die de echtscheiding of de scheiding van tafel en bed verantwoordt inhouden of bewijzen. Dikwijls kunnen de feiten ten laste van verweerder slechts door dit middel bewezen worden.

De rechtbank van Eerste Aanleg van Antwerpen onderzocht in haar vonnis dd. 15 februari 1960 de houding die aangenomen dient te worden inzake het gebruik van deze vorm van bewijs, nu de wet van 30 april 1958 de maritale macht heeft afgeschaft en ze vervangen heeft door de practisch volledige gelijkheid tussen de echtgenoten in hun persoonlijke betrekkingen.

2. De onschendbaarheid van het briefgeheim, gewaarborgd door art. 22 van de Grondwet, kan hier niet ingeroepen worden. Dit artikel heeft immers enkel tot doel de betrekkingen te regelen tussen de burgers en de openbare besturen, aan deze laatste wordt in beginsel elk onderzoek van de private briefwisseling verboden (Fr. G. Dor et A. Braas. « La Constitution ». Les. Nov. Lois politiques et administratives. N° 334 p. 127 en aangehaalde rechtspraak en rechtsleer; P. Wigny. Droit constitutionnel. Brux. Bruylant. 1952. I N° 202 p. 320 e.v.).

Zo wordt dan ook voorgesteld dit recht op het geheim van de briefwisseling tussen partijen te steunen op het eigendomsrecht van de brieven (G. Dor et A. Braas op. cit. ibid.), op de rechten van de persoon (M. Planiol et G. Ripert. Traité pratique du droit civil français. 2ème éd. par M. Piccard n° 515 p. 535. H. De Page. Traité V. N° 1126 p. 975 e.v.) of op de vrijheid van de enkeling en de eerbied voor zijn persoonlijkheid (Dalloz. Rep. Dr. Civ. V° Divorce II n° 799).

Het eenvoudig bestaan van een levensgemeenschap, gevolg van het huwelijk, brengt beperkingen mee van de individuele vrijheid van ieder van de echtgenoten en nl. voor het briefgeheim. Een onderscheid dient gemaakt tussen de voorlegging van de brieven en het toezicht op de briefwisseling.

2. De overlegging van brieven.

Het is zeker dat, in een geding tot echtscheiding de ene echtgenoot gebruik mag maken van de brieven, zelfs de vertrouwelijke, hem toegezonden door de andere.

Wanneer het gaat om een briefwisseling van één van de echtgenoten met een derde, zou deze, naar gemeen recht, slechts mogen gebruikt worden in een geding met de toestemming van de bestemming; is de brief vertrouwelijk, dan zou daarenboven de toestemming van de afzender vereist zijn. (Planio et G. Ripert. Op. cit. III n° 585 en 587). Een algemeen aanvaarde uitzondering op die regel wordt gemaakt voor het bewijs van de gronden tot echtscheiding : het be-

lang van de derde moet wijken voor dit van de echtgenoten tijdens de echtscheidingsrechtspleging. In se bestaat er dus geen beperking aan het recht voor één echtgenoot de briefwisseling van de andere voor te leggen (Dalloz. Rép. dr. civ. II V° Divorce n° 815).

Wanneer voorwaarden en beperkingen worden aangenomen, dan betreft dit eerder de wijze van verkrijgen van de brieven dan hun gebruik. Deze wijze van verkrijgen houdt verband met het toezicht op de briefwisseling.

3. het toezicht op de briefwisseling.

Vóór de wet van 30 april 1958 had de man een dubbel recht van toezicht op de briefwisseling van zijn vrouw. Art. 70 van het K.B. van 10 september 1936 houdende samenordering van de postwetgeving in binnenlands verkeer, bepaalde dat de briefwisseling bestemd voor een gehuwde vrouw aan de bestemming afgegeven wordt behoudens verzet vanwege de man. Dit verzet veronderstelde een toelating vanwege de Rechtbank van Eerste Aanleg. Een uitgifte van deze toelating diende gevoegd bij de aanvraag aan het postbestuur. (Les. Nov. Dr. Civ. I. V° Mariage n° 868 p. 501).

Meer in het algemeen had de man ingevolge de maritale macht het toezicht op de persoonlijke betrekkingen en op de briefwisseling van zijn echtgenote (R. Hayoit de Termicourt. La femme devant la loi civile. PP. 1939. p. 11) en dit zowel op de briefwisseling die haar werd toegestuurd als op de door haar geschreven brieven (Les. Nov. Dr. civ. V° Mariage. N. 867 p. 501).

Dit recht van toezicht en onderschepping van de brieven, op wettelijke wijze uitgeoefend, betekende een belangrijk voordeel voor de man in het bewijs van de gronden tot echtscheiding. Hetzelfde recht werd niet toegekend aan de vrouw (Cfr. hierover Les. Nov. Dr. civ. V° Mariage, n° 867 et Cl. Renard Dr. civil 2ème Partie. Tit. II. 3ème éd. n° 672. n° 372. R. Dekkers. Précis. I. n° 252 p. 776).

De wet van 30 april 1958 schaft zowel de maritale macht stricto sensu af als art. 70 van het K.B. van 10 september 1936 (art. 7 § 26 van de wet van 30 april 1958).

Betekent dit dat voortaan het geheim van de briefwisseling volledig zal zijn, ook tussen echtgenoten? Zoals de Rechtbank onderlijnt, zou dit geenszins in overeenstemming zijn met het bestaan van een huisgezin: echtgenoten leven immers « met elkaar » en niet « naast elkaar in een vrij los verband ». Deze stelling werd ook aangenomen door de franse rechtspraak na de wet van 18 februari 1938. (Can. fr. civ. 28 april 1949. Gaz. Pal. 1949. 2.98; Can. fr. civ. 22 januari 1952. D. 1952, 231; Can. fr. civ. 28 mei 1954 D. 1954, 587).

4. Voortaan zullen beide echtgenoten dan ook een gelijk en wederkerig recht van toezicht hebben op elkaars briefwisseling. Als waarschijnlijke grondslag stelt J. Carbonnier (Droit civil I, n° 114 p. 356) het recht en de plicht tot samenwoning voor (Sass. Fr. civ. 22 januari 1952. D. 1952.31 en het besproken vonnis).

Anderen menen dat de beperking van het briefgeheim voortvloeit uit de grenzen die de plichten, voortvloeiende uit het huwelijk, stellen aan de individuele vrijheid van elk van de echtgenoten. In deze optiek moet het toezichtsrecht dat er uit voortvloeit verschillende vereisten verzoenen, nl. deze strekkende tot de bescherming van de huwelijksband en die welke de eenheid voor de persoonlijkheid en voor de waardigheid van elke echtgenoot nastreven (Dalloz. Rép. Dr. civ. II. V° Divorce. n° 837).

Dit wederkerig toezicht moet een wettig karakter hebben. Het bewijs van de onwettigheid dient geleverd door de echtgenoot die wenst de brieven uit de debatten te weren (Cass. fr. Civ. 28 april 1949). Gaz. Pal. 1949. 2. 98). Er is dus een vermoeden dat de voorlegging van de briefwisseling op rechtmatige gronden steunt, hetgeen de bewijsvoering aanzienlijk vergemakkelijkt (Dalloz. Rép. Dr. civ. II V° 841).

De moeilijkheid ligt echter in de omschrijving van het « al dan niet wettig karakter van het toezicht ». Morele gronden werden voorgesteld, zoals tekortkoming van de normale rechtschapenheid, bedrog of welbepaald bedrog. Deze criteria missen duidelijkheid. Sommige auteurs menen dat er een onwettige handeling moet aanwezig zijn (H. Desbois. Sem. Jur. 1942 n° 1788); anderen menen dat het volstaat dat de handeling, ingevolge dewelke de brief verkregen werd, een bedrieglijk karakter heeft of voortvloeit uit een misbruik.

Het Franse Hof van Cassatie spreekt tenslotte van de verkrijging door « een schuldige kunstgreep, bedrog of misbruik » (Cass. fr. civ. 28 april 1949, hoger aangehaald). J. Carbonnier meent echter dat de voorlegging van de briefwisseling niet kan gewraakt worden wanneer haar verkrijging niet strijdig is met het recht van toezicht, wat niet alleen een inmenging insluit, maar zelfs een zekere nieuwsgierigheid (J. Carbonnier op. cit. I. p. 356). Deze oplossing schijnt best overeen te stemmen met de geest van de plicht van samenwoning, basis van de levensgemeenschap gevormd door het huwelijk. Het is dan ook normaal dat een echtgenoot gebruik mag maken in een echtscheidingsgeding van de briefwisseling van de andere echtgenoot met een derde, vooral wanneer deze in zijn bezit komt zonder opzoeken, zonder oneerlijke of ongeoorloofde handelingen (cfr. Het besproken vonnis Antwerpen 15 februari 1950 en Cass. fr. civ. 28 april 1949, hoger aangehaald. Dalloz. Rép. Dr. Civ. V° Divorce n° 845).

Elke vorm van ontvreemding is daarentegen onaanvaardbaar, zoals trouwens de meeste vormen van onderschepping van briefwisseling van de ene echtgenoot door de andere.

Onderschepping zal slechts geldig zijn wanneer ze niet gewelddadig, noch bedrieglijk is; dit zal kunnen afgeleid worden uit bijkomende omstandigheden, zoals de aard van de feiten die een echtgenoot ten laste gelegd worden en het bestaan van ernstige verdenkingen voor het gedrag van de andere echtgenoot (Dalloz. Rép. Dr. civ. II. V° Divorce. n° 861 et 867 e.s.).

G. Baeteman.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE IEPER

1e Kamer. — 16 juni 1960.

Voorzitter : M. Verfaillie.

Rechters : M.M. Verbeke en Vernimmen.

Advocaten : Mrs. Mathijs en Grillet.

1. Strafzaken. — Ongeoorloofd vervoer van personen. — Misdriff. — K.B. van 20-9-1947. — Artikel 56, h. — Toepassing.
2. Strafzaken. — Ongeoorloofd vervoer van personen. — Schadeloosstelling. — Waardering van het bestaan van een schade in hoofde van de N.M.B.S. — Lengte van de reisafstand.
3. Strafzaken. — Ongeoorloofd vervoer van personen. — Schadeloosstelling. — Schatting der schade door de N.M.B.S. opgelopen. — Ex aequo et bono.

1. Het vervoer van kinderen naar een tehuis mag niet

beschouwd worden als een reis met toeristisch karakter en valt dienvolgens onder toepassing van artikel 56 h van het K.B. van 20-9-1947, wat het bekomen van een aan het vervoer voorafgaande bijzondere toelating van de Minister van Verkeerswezen noodzakelijk maakt.

2. *Rekening houdend met de afstand tussen Oostende en Wodecq, mag men aannemen dat de kinderen de reis per spoor hadden ondernomen.*
3. *Bij gebrek aan nauwkeurige gegevens om de door de N.M.B.S. opgelopen schade te bepalen, behoort het deze schade volgens billijkheid vast te stellen (ex aequo et bono).*

O.M. en N.M.B.S. t/ Derudder.

Ten aanzien der strafvordering :

Overwegende dat de verdachte, ter openbare terechtzitting van 19 mei 1960, in kennis werd gesteld dat hij zich ter verdedigen had over het feit van : « Tussen Oostende en Wodecq, op 20 augustus 1959, verdacht van, op de openbare weg, zonder machtiging van de bevoegde overheid, een bezoldigd vervoer van personen over de weg met behulp van automobielen, verricht te hebben »; (art. 1 en 30 der B.W. van 30-12-1946 en art. 56/h. van het B.R. van 20-9-1947);

Overwegende dat door het onderzoek en bij de behandeling der zaak vóór de Rechtbank, het feit ten laste gelegd van verdachte, bewezen is geworden, zoals het hierboven omschreven wordt;

Overwegende immers dat de verdachte met een autocar kinderen heeft vervoerd van Oostende naar Wodecq;

Overwegende dat de verdachte een algemene machtiging bezat voor vervoer met autocar;

Overwegende dat art. 56, a tot g, van het Regentsbesluit van 20 september 1947, genomen ingevolge de besluitwet van 30 december 1946 houdende herziening en coördinatie van de wetgeving betreffende het bezoldigd personenvervoer door middel van automobielen, ook autocardiënten voorziet met toeristisch karakter; dat echter art. 56/h. autocardiënten voorziet die niet noodzakelijk een toeristisch karakter vertonen, waarvoor een bijzondere toelating verleend wordt door de Minister van Verkeerswezen (Cass. 18 april 1955, R.W. 55-56, kol. 1675);

Overwegende dat de heenreis van Oostende naar Wodecq op 20 augustus 1959 door de verdachte verricht, niet als een reis met toeristisch karakter kan beschouwd worden en aldus onder toepassing valt van art. 56/h. van voornoemd Regentsbesluit en waarvoor bijzondere toelating van de Minister van Verkeerswezen was vereist, welke verdachte echter niet bezat;

Overwegende verder dat verdachte in staat van herhaling verkeert om namelijk veroordeeld te zijn geweest tot een geldboete van 26 F + 190 deciem, of 8 dagen vervangende gevangenisstraf en de kosten wegens verkeersinbreuk (Art. 30 B.W. 30-12-1946) gepleegd op 13 augustus 1958, dat kracht van gewijsde verwierf;

Ten aanzien der burgerlijke vordering :

Overwegende dat het aan te nemen is dat de kinderen de reis per spoor zouden ondernomen hebben, gelet op de afstand tussen Oostende en Wodecq;

Overwegende dat de burgerlijke partij als schade de reiscoupons aanrekent die de kinderen zouden betaald hebben en aldus een vergoeding vordert van 47 F × 36 of 1.692 frank;

Overwegende dat de som die de burgerlijke partij

vordert, geen eigenlijke winstderving voor haar betekende; dat aftrek dient te worden gedaan van de vervoerkosten, die in het bedrag der reiscoupons begrepen zijn;

Overwegende dat bij gebreke aan meer nauwkeurige gegevens om de geleden schade door de N.M.B.S. te bepalen, het past deze in billijkheid te ramen op 500 frank;

Overwegende dat er tussen het feit, gepleegd door verdachte, en de toegekende schade van 500 frank aan de burgerlijke partij, een verband bestaat dat het karakter van noodwendigheid vertoont;

Om deze redenen :

Gelet op de artikels 1, 30 B.W. 30-12-1946; 56/h. B.R. 20 september 1947; artikel 38, 40 van het Strafwetboek; art. 1382 Burgerlijk Wetboek; art. 24 Wet 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken; artikels 174, 176 en 211 van het Wetboek van Strafvordering, aangeduid door de heer Voorzitter ter openbare terechtzitting, alsmede de Wet van 2 januari 1924;

De Rechtbank, zetelende in graad van beroep en rechtdoende op tegenspraak;

Ontvangt de ingestelde beroepen en erover beslissend :

1. Op strafrechtelijk gebied :

Doet het bestreden vonnis te niet en, opnieuw wijzende, veroordeelt de beklaagde Derudder Jules, Kamiel wegens het in zijnen hoofde voor bewezen verklaarde feit en aannemende de staat van herhaling waarin hij zich bevond, tot een geldboete van zestig frank;

Stelt vast dat de uitgesproken geldboete, bij toepassing van art. 1 der Wet van 5 maart 1952, verhoogd is met 190 opdecimien en dus gebracht wordt op 1200 frank;

Beveelt dat, bij gebreke aan betaling van voormelde geldboete binnen de termijn door de Wet bepaald, deze geldboete zal mogen vervangen worden door een gevangenisstraf van twintig dagen;

Veroordeelt de beklaagde voornoemd tot de kosten van beide aanleggen, kosten welke tot heden reeds zijn begroot ter som van : vierhonderd en zestien frank (416 F);

2. Op burgerlijk gebied :

Doet het bestreden vonnis te niet en opnieuw wijzende, veroordeelt de verdachte om te betalen aan de burgerlijke partij de som van 500 F, meer de vergoeden-de intresten sedert 20 augustus 1959 (datum der feiten) tot 13 april 1960 (datum der aanstelling als burgerlijke partij), meer de gerechtelijke intresten vanaf deze laatste datum;

Verwerpt het meer gevorderde als niet gegrond;

Veroordeelt de verdachte tot de kosten van aanstelling der burgerlijke partij in beide aanleggen;

Belast het Openbaar Ministerie met de tenuitvoerlegging van dit vonnis, voor hetgeen het betreft.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

6 februari 1960.

Voorzitter : M. Van Lerberghe.

Referendaris : M. Vandekerckhove.

Advokaten : Mrs. Vander Stichele en De Clerck.

1. **Wissel.** — Bewijslast van de acceptant omtrent het bestaan van het fonds, indien de trekker de discussie hierover aanvaardt.
 2. **Mandaat.** — Uiterlijk verwekte schijn. — Gevolgen ten aanzien van derden.
1. *Krachtens art. 85 van de wisselwet is in geval van rechtsvordering bepaald bij art. 28, lid 2, de trekker niet verplicht het bestaan van het fonds te bewijzen. Aanvaardt de trekker het debat hierover, dan draagt de acceptant de last van het bewijs, dat het fonds op de dag van de aanbieding van de wissel niet meer bestond.*
 2. *Onbepaalde lastgeving van een reiziger, waarvan de omvang niet door derden te controleren valt door de schuld van de lastgever zodat deze derden in een onbeperkte volmacht mogen geloven en daarop vertrouwend mogen handelen. De lastgever staat in voor de gevolgen van de uiterlijke verwekte schijn.*

Lagae t/ Devos.

Gezien de daging van 17 november 1959, waarbij eiser jegens verweerder de betaling vordert van 4.062 frank met 36 frank verwijlrente, de rechterlijke rente en de kosten van het geding;

Overwegende dat Devos, die op 14 augustus 1959 een wisselbrief van 4.000 frank betaalbaar 5 september 1959 aanvaardde, deze op 9 september 1959 wegens non-betaling liet protesteren (kost 62 frank) met als reden: niet akkoord, zodat Lagae hem thans op de rechtsgrond « wisselacceptatie » tot betaling daagt;

Overwegende dat Devos naar de onderliggende overeenkomst verwijst: aankoop door hem van een combiné-wasmachine, op 21 augustus 1959 teruggegeven in fabriek onder de voorwaarde dat de aanvaarde wissel van 4.000 frank zou vernietigd worden; dat Devos hiertoe een stuk voorlegt luidend als volgt:

Fabriek van wasmachines « Recorda », Jozef Lagae-Verrue, Bruggesteeweg 122, Hulste, nr. 12007 Bestelbon, reiziger Lippens R. Mej. Martha Devos. 21.8 terug in fabriek afgeleverd combiné « Sieger » te vernietigen wissel van 4.000 frank, getekend R. Lippens, voor akkoord, de klant M. Devos (get.);

Overwegende dat Lagae het verband tussen de wissel en de onderliggende overeenkomst niet ontkent, maar betoogt dat hij de teruggave op 21 augustus 1959 niet heeft aanvaard;

Overwegende dat krachtens art. 85 van de wisselwet dd. 31 december 1955, in geval van rechtsvordering bepaald bij art. 28, lid 2, de trekker niet verplicht is het bestaan van het fonds te bewijzen;

dat de trekker hier de rechtstreekse vordering uit de wisselbrief voortspruitend tegen de acceptant instelt;

dat hij echter het debat ten gronde aanvaardt, zodat de verweerder de last draagt van het bewijs dat het fonds op de dag van de aanbieding van de wissel niet meer bestond;

dat verweerder daartoe naar zijn hogervermeld attest verwijst;

Overwegende dat het feit van de teruggave aan de

fabriek Lagae vaststaat daar Lagae de geldigheid van de teruggave ontkent en hij door brief van 5 oktober 1959 levering aanbiedt, hetgeen het feit van de teruggave impliceert;

Overwegende dat deze teruggave wel aanvaard werd omdat Lagae Lippens als reiziger had met een onbepaalde volmacht of lastgeving, waarvan de omvang niet door derden te controleren valt door de schuld van de lastgever, zodat deze derden in een onbeperkte volmacht mogen geloven en, daarop vertrouwend, mogen handelen;

dat Lagae deze uiterlijke schijn verwekt en hij de gevolgen daarvan moet dragen;

dat hij, bij beperking van de lastgeving aan zijn reiziger, aan deze een beperkte schriftelijke volmacht moet afgeven, ten einde de voorgaande regel te ontzenuwen;

Overwegende dat de rechtbank voor een stilzwijgend mandaat staat waarvan de inhoud en omvang onvast is en waarvan beiden ten slotte af te lezen zijn uit de concrete gedragingen van de reiziger;

dat immers, bij het duidelijk bestaan van een stilzwijgend en niet vast omlind mandaat, de derde, te goeder trouw in de waan, door de lastgever verwekt, verkerend dat de aangestelde ook deze bevoegdheid (hier tot terugnemen) bezit, door de handeling van deze aangestelde gedekt is omdat de dubieuze toestand van de lastgever uitgaat en hij dienvolgens het risico van verkeerde interpretatie der bevoegdheid draagt (Baudry-Lac et Wahl, Du Mandat, n° 780; Colin-Capitant, 10^e druk, n° 1366 2°; Jossierand, T. II, n° 1418; Cass. Fr. 21 maart 1910, S. 1934, I, 181; Hof Parijs, 10 mei 1920, S. 1921, II, 21; R.P.D.B. V° Mandat, n° 815 en volg.; Hrb. Gent, 24 januari 1923, Pas. 1924, III, 70; Hrb. Kortrijk, 18 december 1926, J.C.Fl. 1927, n° 4737; R.W. 1950-51, kol. 304 in fine);

Overwegende dat de lastgever een verhaal tegen zijn aangestelde bezit wanneer deze zijn bevoegdheid heeft overschreden, maar dat de derde daaraan vreemd is;

Overwegende dat deze stelling hier des te meer opgaat omdat de machine teruggegeven werd in augustus 1959 en dat eiser geen enkel protest tegen deze teruggave heeft geuit binnen een korte tijd, integendeel in oktober medegedeeld heeft dat hij de machine zou leveren;

Overwegende dat de onderliggende overeenkomst dienvolgens door onderlinge instemming van partijen teniet was gegaan vóór de aanbieding van de wissel die daarop betrekking had en dat de vordering van eiser ongegrond is;

Om deze redenen :

De Rechtbank, alle andere besluiten afwijzend.

Ontzegt aan eiser zijn vordering,

Kosten ten zijnen laste;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niet-
tegenstaande elke voorziening en zonder borgstelling.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

BOEKBESPREKING

Prof. Mr. J. Van der Hoeven, Regelmaat en norm. — N.V. Uitgevers-Maatschappij W. E. J. Tjeenk Wilink, Zwolle, 1960. 20 p. Prijs ing. f. 1,50.

Tengevoege van het emeritaat van de bekende hoogleraar in het staatsrecht Prof. G. Van den Bergh diende er aan de Amsterdamse universiteit een nieuwe professor voor dit vak aangesteld te worden. De keus is gevallen op Mr. J. Van der Hoeven, een bekend lid van de Nederlandse balie. Deze keus dient uiterst gelukkig genoemd te worden, want in 1958 heeft Mr. Van der Hoeven een merkwaardig boek gepubliceerd «De plaats van de Grondwet in het constitutionele recht», waarin hij zich openbaart niet enkel als een van de allerbeste kenners van het Nederlandse staatsrecht, doch tevens als een geleerde die beschikt over reusachtige belesenheid op het gebied van het grondwettelijk recht der meeste moderne staten. In dit boek heeft hij vooral de klemtoon gelegd op het feit van de relativiteit der positieve constitutionele normen en van de geweldige invloed van de feitelijke en politieke verhoudingen op het staatsrecht. De auteur was hier helemaal in overeenstemming met de stellingen die door zeer talrijke vooraanstaande publicisten in vele landen gedurende de laatste jaren werden verdedigd. Zijn boek betekende ongetwijfeld voor Nederland een zeer belangrijke vernieuwing. De benoeming van Prof. Van der Hoeven tot hoogleraar in het staatsrecht aan de Amsterdamse universiteit dient dan ook van harte toegejuicht te worden.

Zopas heeft hij zijn hoogleraarsambt aanvaard door het uitspreken van een inaugurale rede, die nu in druk is verschenen onder de titel «Regelmaat en norm», een uiterst interessante brochure, zoals dit van deze auteur te verwachten was. De inhoud van deze oratie is geplaatst in dezelfde sfeer als diegene van het groot werk van de schrijver en behandelt andermaal, maar dan op het vlak van het zuivere Nederlandse staatsrecht, de verhouding van de maatschappelijke werkelijkheid tot het recht.

De auteur wijst er op hoe de ongelijkwaardigheid der rechtssubjecten — niet alleen de politieke en maatschappelijke, doch ook de juridische ongelijkwaardigheid — een kenmerk is van het publieke recht. Daarvan uitgaande dringen zich twee problemen op: het verzekeren van de vrijheid van beleid voor de overheid en daarnegen de rechtsbescherming van de burger tegen mogelijk onrechtmatig bestuur. Dit laatste heeft in de jongste tijd hoofdzakelijk de aandacht der beoefenaars van het staatsrecht getrokken in verband met de ontwikkeling der administratieve rechtspraak.

Het is er nu Prof. Van der Hoeven om te doen aan te tonen dat ook in het klassieke staatsrecht, wat hij noemt het constitutionele recht in engere zin, de spanning tussen werkelijkheid en rechtsnorm verre van opgelost is. Hier stelt zich namelijk het probleem van de ruimte die aan politiek verantwoordelijke organen dient gelaten te worden voor de bepaling van hun beleid. Schrijver wenst zich niet te verdiepen in het vraagstuk van de invloed die hierbij wordt uitgeoefend op godsdienstig-cultureel en sociaal-economisch vlak. Hij wenst het probleem te onderzoeken van de verhouding tussen regering en parlement. Krabbe heeft de tegenstelling tussen regering en staten-generaal willen opheffen door beide subjecten te onderwerpen aan de enige heerschappij van het recht. Struycken heeft deze mening met kracht bestreden en heeft een «voortdurende en innige samenwerking» tussen beide verdedigd, tot men sedertdien gekomen is tot wat de auteur

noemt het «getemperd dualisme» dat als geldend recht wordt aanvaard.

Betreffende talrijke betwistingen aangaande de verhouding tussen regering en parlement is er echter nog steeds geen duidelijke oplossing tot stand gekomen en schrijver onderzoekt achtereenvolgens verschillende kwesties die zich gesteld hebben in het staatkundig leven van Nederland, namelijk de bevoegdheid van de staten-generaal om door de regering ingediende wetsontwerpen buiten de tegenwoordigheid van deze regering te behandelen, het vraagstuk van de kamerontbinding, dat van de binding van het kabinet aan de geestverwante fracties in de 2e kamer, en tenslotte het meningsverschil over de antwoordplicht van de regering op tot haar uit de kamer gerichte vragen om inlichtingen.

Bij dit alles spelen de normen van het ongeschreven recht een belangrijke rol. Prof. Van der Hoeven komt echter tot het besluit dat geen van deze ongeschreven normen als algemeen aanvaard kan gelden en dat men in het staatsrecht al te gemakkelijk uit een zekere herhaling een ongeschreven norm afleidt. Hij zegt zo terecht dat men «met het formuleren van deze regels dikwijls achter de feiten aanloopt». Overtuigend toont de auteur aan dat de ongeschreven norm slechts zal gelden wanneer deze op de noodzakelijke overeenstemming tussen de beide instellingen regering en parlement gericht is. De politiek werkelijkheid zal hier dus een overwegende rol spelen.

Als voorbeeld behandelt Prof. Van der Hoeven ook de waarde van «formele bindingen» tussen de regering en de meerderheidsfracties. Moeten deze in het staatsrecht juridisch nageleefd worden, of scheppen ze ten minste een morele verplichting? Prof. Van der Hoeven meent van niet en is van oordeel dat wanneer tengevolge van het onvoorzienbare der politieke werkelijkheid het toch tot een breuk komt en de aangegane verbintenis niet gehouden wordt, er geen aanleiding bestaat elkaar van «woordbreuk» te beschuldigen.

De inhoud van deze inaugurale oratie is des te belangrijker ook voor de Belgische beoefenaars van het staatsrecht omdat in deze rede juridische problemen behandeld worden die zich op de meest acute wijze stellen in het hedendaags politiek leven van ons land, namelijk het respect van de meerderheidsgroepen in het parlement voor door de regering aangegane verbintenissen bij de vorming van het ministerie. Wij weten op dit ogenblik nog niet op welke wijze in ons land het meningsverschil zal opgelost worden, doch het oordeel uitgedrukt door Prof. Van der Hoeven in deze inaugurale rede is zonder twijfel ook voor de politieke en juridische verhoudingen in België van betekenis.

René Victor.

BIBLIOGRAPHIE

Nederland

- Berneveld H. van*, Inleiding tot de algemene assurantië-kennis. 's Gravenhage, Martinus Nijhoff.
Bekman B.J.M., Om de goede faam van uw gemeente Het gemeentebestuur en zijn public relations, Alphen aan den Rijn, Samsom.
Bogaart E., Titelbescherming. Amsterdam, De Geillustreerde Pers.
Brasz H.A., Veranderingen in het Nederlandse communalisme. De gemeentebesturen als element in het Nederlandse stelsel van sociale beheersing. Arnhem, Buga-boekerij, G.W. van der Wiel & Co.

- Brongers H.A.*, Oud-Oosters en bijbels recht; Nijkerk, G.F. Gallenbach.
- Cremers W.A.W.*, Wetboek van strafrecht en wetboek van strafvordering. Met vermelding van de belangrijkste arresten, Ernhem, S. Gouda, Quint/D. Brouwers & Zoon.
- Dijk P.L.*, Recht rondom huis en gezin, Amsterdam, FED.
- Engelberts A.J. en A.A. Verdenius*, De nieuwe belastingwetgeving. Kort overzicht van de voorgestelde bepalingen en de verschillende met de huidige wetgeving, betreffende de inkomstenbelasting, de loonbelasting, de vermogensbelasting, de vennootschapsbelasting en de dividendbelasting. Alphen aan den Rijn, N. Samsom.
- Geer D.J., de*, Evenwicht of rechtsgemeenschap, Rotterdam, D. van Sijn & Zonen.
- Hellemas H.J.*, De rechtszekerheid in het fiscale recht, Amsterdam, FED.
- Hoeven J. van der*, Regelmaat en norm. Inaug. rede. Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink.
- Kok Th. C.L.*, Levensverzekering als bezit. Waarom? Wat? Hoe?, Zeist, Nederlands instituut voor bedrijfsopaedagogie.
- Polak M.*, Handboek voor het Nederlandse handels- en faillissementsrecht, Groningen, J.B. Wolters.
- Rode-Verschoor I.H.Ph. de*, Inleiding tot het lucht-recht, Haarlem, De Erven F. Bohn.
- Samkalden L.*, Structuur en bestuurskracht van internationale organisaties, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink.
- Sikkens P. en A. Zadel*, Beknopt leerboek voor het gemeenterecht, Ite dr. Alphen aan den Rijn, N. Samsom.
- Steenkamp P.A.J.M.*, Verdeelde verantwoordelijkheid in ons maatschappelijk bestel, Nijmegen, Dekker & Van de Vegt.
- Tempel A.J. van den*, Recente ontwikkelingen in het internationale belastingrecht, Deventer E.E. Kluwer.

Frankrijk

- Association Française de Science Politique*, L'Etablissement de la Cinquième République. Le Referendum de septembre et les élections de novembre 1956, A. Colin.
- Bonnichon G.*, Valeur probante de la comptabilité, Edit. J.E.P. Diffusion.
- Casel M.J.*, Le refus de vente. Clauses d'exclusivité. Contrat de concession, Edit. de l'Entreprise moderne.
- Duverger M.*, Méthodes des sciences sociales, Presses Universitaires de France.
- Guillaume A.*, La Propriété collective au Maroc, Médicis.
- Herlin Xavier*, Les Expériences allemandes de co-gestion, Dalloz.
- Ourliac P. et Malafosse J. de*, Droit romain et ancien droit, T. II.
- Roche L. et Reynaud Ch. A.*, L'Appréciation du dommage corporel dans le cadre de droit commun, Masson.
- Servos J.*, Le Statut juridique de l'énergie atomique en Allemagne, Libr. Demortière.
- Timbal P.C.*, Histoire des institutions publiques et des faits sociaux, 2 édit. Dalloz.
- Travaux de l'association Henri Capitant pour la culture juridique française, T. XI, 1957, Dalloz.
- Travaux du comité français de droit international privé, Dix-neuvième et vingtième année, Dalloz.

Engeland

- Bensing R.C. & O. Schroeder*, Homicide in an Urban Community, Blackwell Sci.
- Birkhart J.A.*, American Government: The Clash of Issues, Prentice-Hall.
- Dymond R. & R.R. Johns*, Death Duties, Solicitor's Law.
- Friedmann W.*, Legal Theory, 4th ed. Stevens & Sons.
- Furneaux R.*, Famous Criminal Cases, Odhams P.
- Gravesen R.H.*, The Conflict of Laws, Sweet & M.
- Hall Sir William Clarke & A.C. L. Morrison*, Law Relating to Children and Young Persons, L.G. Banwell, Butterworth.
- Harrison Wilfred*, The Government of Britain, Univ. Lib. Hutschinson.
- Heaney N.J.*, Caravan Sites and Control of Development Act 1960, C. Knight.
- Holroyd J.E.*, The Gaslight Murders, Allen & U.
- Hughes A.D.*, Roman Law, Nutshell S. Sweet & M.
- «Justice»*, Preliminary Investigations of Criminal Offences. Stevens & Sons.
- Katz M. & B. Kingman*, International Transactions and Relations, Cases and Materials, Lib. of World Affairs, Stevens & Sons.
- Kiralfy A.K.R.*, The English Legal System, Sweet & M.
- Langford B.*, Stopping Vehicles and Occupant Control, Blackwell Sci.
- Leslie P.A. & M.G. Britts*, Motor Vehicle Law in New South Wales, Sweet & M.
- Naylor G.*, Company Law for Shareholders, Barrie & R.
- Neumann R.G.*, European and Comparative Government, 3th ed. McGraw.
- Paterson J.*, Licensing Acts, Post. F.M. Smith, Butterworth.
- Rayden W.*, Divorce J. Jackson & D.H. Colgate, Butterworth.
- Smith Bruce*, Police Systems in the United States. Harper, H. Hamilton.
- Weston P.B.*, Combat Shooting for Police, Blackwell Sci.
- Wheare K.C.*, The Constitutional Structure of the Commonwealth, Oxf. U.P.
- Wilkinson G.S.*, Road Traffic Offences, Solicitor's Law.

Zwitserland

- Keller Adolf*, Die Kritik, Korrektur und Interpretation des Gesetzeswortlautes, Winterthur, Keller, 1960.
- Nabholz Peter*, Verjährung und Verwirkung als Rechtsubergangsgründe infolge Zeitablaufs, Aarau, Sauerländer, 1961.

Oostenrijk

- Linseder Lorenz*, Die Sozialversicherung der in der gewerblichen Wirtschaft selbständig Erwerbstätigen, die anderen einschlägigen Vorschriften, mit erl. Bemerkungen hrsg. v. Lorenz Linseder u. Hellmut Teschner, Wien, Manz, 1960.
- Psenner Karl*, Wegweiser durch das österreichische Recht. Von Karl Psenner u. Wilhelm Patzaurek, unter Mitw. v. Friedrich, Koja, erw. Aufl. Innsbruck, Inn-Verl. 1959.

Duitsland

- Altmann Carl-Heinz*, Das Preisprüferecht des öffentlichen Auftraggebers nach der Verordnung RR. Nr. 30/35 und seine vertragliche Einräumung. Eine

- Darlegung d. Unzulässigkeit vertragl. Preisprüf-rechte. Meisenheim am Glan, Hain 1960.
- Baumbach Adolf*, Schiedsgerichtsbarkeit, Systemat. Kommentar zu d. Vorschriften d. Zivilprozessordnung, d. Arbeitsgerichtsgesetzes, d. Staatsverträge, u. d. Kostengesetze über d. privatrechtl. Schiedsgerichtsverfahren, Fortgef. von Karl Heinz Schwab. 2. neubearb. u. erw. Aufl. München u. Berlin, Beck, 1960.
- Böddeker, Hermann-Jozef*, Bergschaden, Bergschaden-spruch und Bergschadenverzicht insbesondere bei Beteiligung eines weiteren Bergwerksbesitzers an der Schadensverursachung, Westdeutscher Tür-mer, 1960.
- Edye Herbert*, Die Rechtsgestaltung in der Praxis des Warenhandels. Hamburg, Cram, de Gruyter & Co. 1960.
- Eyermann Erich u. Ludwig Fröhler*, Verwaltungsge-rechtsordnung, Kommentar 2. unveränd. Aufl. München u. Berlin, Beck, 1960.
- Fraenkel Ernst*, Das amerikanische Regierungssystem. Eine polit. Analyse, Köln u. Opladen, Westdt. Verl. 1960.
- Gamillscheg Franz*, Max-Planck-Institut Für Auslän-disches und Internationales Privatrecht. Die deut-sche Rechtsprechung auf dem Gebiete des inter-nationales Privatrechts in den Jahren 1954 und 1955. Berlin, de Gruyter, Tübingen, Mohr, 1960.
- Gros Paul*, Handwörterbuch des Arbeitsrechts für die tägliche Praxis, neu bearb. Aufl. Stuttgart, Forkel, 1960.
- Heuck Alfred u. Hans Carl Nipperdey*, Grundriss des Arbeitsrechts. Berlin u. Frankfurt a. M. Vahlen, 1960.
- Hueck Alfred*, Wolfgang Siebert zum Gedächtnis, Ge-denkrede, geh. bei d. akadem. Trauerfeier d. Ju-rist. Fakultät d. Universität Heidelberg, 9 juli 1960 Stuttgart, Kohlhammer 1960.
- Hügel Herbert u. Erwin Vevera*, Deutsches Betäubungs-mittelrecht. Nach d. Stand v. 2 Okt. 1960. Stutt-gart, Apotheker-Verl. 1960.
- Hunkel Wolfgang*, Römische Rechtsgeschichte, Eine Einf., Aufl. Köln, Graz, Böhlau, 1960, 3, erw. Aufl.
- Lange Martha*, Die Beteiligung der Arbeitnehmer der abhängigen Unternehmen am Aufsichtsrat des herrschenden Unternehmens eines Konzerns, Ber-lin u. Frankfurt a. M. Vahlen, 1960.
- Papaconstantinou Helena*, Schutz des ausübenden Künstlers. Zur Kritik d. geltenden Rechts u. d. Reformvorschläge, Vorrede von Ernst E. Hirsch. Baden-Baden, Verl. f. Angewandte Wissenschaften, 1960.
- Peter Wilhelm*, Der Haager Entwurf eines internati-onalen Abkommens zum Schutze der ausübenden Künstler, der Hersteller von Tonträgern und der Sendegesellschaften. Baden-Baden, Verl. Ange-wandte Wissenschaften 1960.
- Pringsheim Fritz*, Rechtserziehung und politisches Denken, Worte an dt. Studenten, Freiburg, Rom-bach, 1960.
- Schieckel Horst u. Hans Joachim Gurgel*, Bundesver-ordnungsgesetz. Kommentar, 3e neu bearb. Aufl. München, Schulz, 1960.
- Scheuer Gerhart*, Die Rechtslage des geteilten Deutsch-land, Frankfurt a. M. Berlin, Metzner 1960.
- Schwaiger Leopold*, Führer durch die Haftpflichtversi-cherung, Neubearb. von Erich, Wagner, Aufl. Augsburg, Verl. Winfried-Werk, 1961.
- Seiler Robert*, Der strafrechtliche Schutz der Geheim-sphäre, Graz, Köln, Böhlau, 1960.

- Ven Josephus Joannes Maria van der*, Grundrechte und Geschichtlichkeit, Marburg, Elwert 1960.
- Weides Nikolaus Peter*, Das Finanzrecht der Euro-päischen Gemeinschaft für Kohle und Stahl. Ein Beitr. z. Lehre v. internationalen Finanzrecht, Frankfurt a. M., Berlin, Metzner, 1960.
- Welzel Hans*, Naturrecht und materiale Gerechtigkeit. Problemgeschichtliche Untersuchungen als Prole-gomena zu e. Rechtsphilosophie. 3. durchges Aufl. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht 1960.
- Werner Helmut*, Wettbewerbsrecht und internationales Privatrecht. München, Köln, Berlin, Bonn, Hey-mann, 1960.

WETGEVING

WETSONTWERP

betreffende het gebruik der talen in wetgevingszaken, het opmaken, bekendmaken en inwerkingtreden van wetten en verordeningen.

ONTWERP DOOR DE SENAAT OVERGEZONDEN

Eerste artikel.

De wetten worden in het Nederlands en in het Frans gestemd, bekrachtigd, afgekondigd en bekendgemaakt.

Art. 2.

Wetsontwerpen uitgaande van de Regering worden bij de Kamers ingediend in beide talen.

Voorstellen uitgaande van leden der Kamers worden ingediend in de taal, door de voorstellers gekozen, en worden, eventueel door de zorg van het bureau, ver-taald.

Hetzelfde geldt voor de amendementen die in de loop van de besprekingen worden ingediend.

De Kamers bepalen bij reglement de maatregelen die zij dienstig oordelen om, elk wat haar betreft, de uit-voering van dit artikel te verzekeren.

Art. 3.

De bekrachtiging en de afkondiging van de wetten geschieden op de volgende wijze :

« Boudewijn, Koning der Belgen,

» Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

» De Kamers hebben aangenomen en wij bekrachti-gen hetgeen volgt :

(Wet)

» Kondigen deze wet af, bevelen dat zij met 's Lands zegel zal worden bekleed en door het Belgisch Staats-blad zal worden bekendgemaakt ».

« Baudouin, Roi des Belges.

» A tous, présents et à venir, Salut.

» Les Chambres ont adopté et Nous sanctionnons ce qui suit :

(Loi)

» Promulguons la présente loi, ordonnons qu'elle soit revêtue du sceau de l'Etat et publiée par le Moniteur Belge ».

Art. 4.

De wetten worden, na hun afkondiging, in het Bel-gisch Staatsblad opgenomen, de Nederlandse tekst en de Franse tekst tegenover elkander.

Zij zijn verbindend in het gehele Rijk de tiende dag na die van hun bekendmaking, tenzij de wet een andere termijn heeft bepaald.

Art. 5.

De koninklijke en ministeriële besluiten worden in het Nederlands en in het Frans gesteld.

Zij worden binnen een maand na hun dagtekening in hun geheel in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt, de Nederlandse tekst en de Franse tekst tegenover elkander. Voor besluiten echter die niet op de burgers in het algemeen betrekking hebben, kan men een bekendmaking bij uittreksel of met een blote vermelding in het Belgisch Staatsblad worden volstaan; levert hun openbaarheid geen algemeen nut op, dan kan van de bekendmaking worden afgezien.

De wetten en verordeningen kunnen bovendien een andere wijze van bekendmaking van koninklijke en ministeriële besluiten voorschrijven.

Art. 6.

Koninklijke en ministeriële besluiten zijn verbindend in het gehele Rijk de tiende dag na die van hun bekendmaking, tenzij zij een andere termijn bepalen.

De besluiten worden verbindend zodra daarvan aan belanghebbenden kennis is gegeven of vanaf de bekendmaking als deze voorafgaat.

Art. 7.

Eventuele verschillen tussen de Nederlandse en de Franse tekst worden opgelost naar de wil van de wetgever, die bepaald wordt volgens de gewone interpretatie en zonder dat aan de ene tekst de voorkeur wordt gegeven boven de andere.

Art. 8.

Is er aanleiding tot bekendmaking van een verdrag waarbij België partij is, dan wordt dat verdrag in een oorspronkelijke tekst in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt met de Nederlandse of de Franse vertaling.

Bestaat er geen oorspronkelijke tekst in het Nederlands of in het Frans, dan wordt de vertaling in beide talen insgelijks in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt.

Art. 9.

Opgeheven worden :

1° de wet van 18 april 1898 betreffende het gebruik der Vlaamse taal in de officiële bekendmakingen, gewijzigd bij artikel 1 van de wet van 3 augustus 1924 en bij de wet van 19 juli 1951;

2° de wet van 19 juli 1951 betreffende de bekrachtiging en de afkondiging van de wetten.

Brussel, 21 december 1960.

De Voorzitter van de Senaat,

P. STRUYE.

De Secretarissen,

E. Yernaux, A. De Marneffe.

TAALKUNDIGE KRONIEK

Fier over

Groot en sterk als een beer, fier over zijn lichaamskracht, vond hij er plezier in enkele klanten te tergen (Brussel, 4 september '60).

Niet alleen haar spelers maar ook haar bestuur met als ere-voorzitter A. J. ...mogen bijgevolg fier gaan met de zopas behaalde kampioens titel (Aldaar, 5 juli '60).

Maar die paar minuten uitgezonderd mogen de inrichters fier zijn over hun werk (Brugge, 19 aug. '60).

★ Al wie zuiver Nederlands wil schrijven, bekend het onverbloemd: de keuze van het voorzetsel is moeilijk. Moeten we nu schrijven: Hij is fier over of met zijn kinderen? Het bijvoeglijk naamwoord *fier* wordt altijd gevolgd door het vaste voorzetsel *op*. Hij is fier *op* zijn kinderen. De meeste Nederlanders gebruiken hier bij voorkeur de uitdrukking: *trots op*.

fier over (of om) iets zijn... (Lees :) *op* iets *fier* zijn. — Const. H. Peeters, *Nederlandse Taalgids*, Antwerpen, 1935, p. 158.

Groot en sterk als een beer, *fier op* (beter: *trots op*) zijn lichaamskracht, *schepte* hij er plezier (of *genoegen* of *behagen*) in, sommige klanten (juister: *bezoekers*) te tergen (beter: *uit te dagen*).

Niet alleen haar spelers, maar ook... mogen bijgevolg *trots* zijn *op* de zopas behaalde kampioens titel.

Maar *met uitzondering* van die paar minuten (veel beter: *die enkele minuten*) mogen de organisatoren *trots* zijn *op* hun werk.

Onze Taalblaadjes.

Jaarlijks leergeld: 60 fr., 70 fr. (met afdelings- en rubriekkaarten. — A. Blontrock, Broemtstraat 103, Sint-Joost-ten-Node, Brussel 3. Postrekening: 8551.19.

ERRATUM

In ons blad van 5 februari, Nr 23, kol. 1160 (vonnis van het Vrederegerecht te Mechelen) komen twee vermissingen voor :

1. verkeerde datum: niet 21 november 1960, doch wel 22 november 1960.

2. niet de heer vrederechter De Ridder heeft het vonnis geveeld, doch de rechter titularis van het 1e kanton Mechelen, Luc. Vermeulen.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift van de Vrederechters, jrg. 1961 - n° 11 :
Rechtspraak.

Tijdschrift voor Notarissen, jrg. 1961 - n° 12 :
G. Verhaegen, De kadastrale gegevens als beschrijving in de eigendomstitel.

De Gemeente, jrg. 1961 - n° 1 :

P. Maest, Tussenkoms van de notaris in de akten der gemeenten. — F. Wastiels, Welke wegen behoren tot de stadswegen? — J. Borret, Het beroep tot nietigverklaring van een voogdijakte, ingesteld door de C.O.O. — J. Hourticq, Grootstadsproblemen te Parijs. — M. Callewaert, Technische kroniek.

Nederlands Juristenblad, jrg. 1961 - n° 5 :

G. E. Langemeijer, De bescherming van eer en goede naam in ons land. — J. M. Kan, Inschakeling van de Afdeling Contentieux van de Raad van State door de « volle » Raad. — H. F. W. Luiking, De taakomschrijving van de Hoge Raad van Adel.

Arbitrale rechtspraak, jrg. 1961 - n° 481 :

Rechtspraak.

Rechtsg geleerd magazijn Themis, jrg. 1961 - n° 1 :

H. Kingma Boltjes, Enkele opmerkingen over het verhaalsrecht van een crediteur op goederen van derden in het Ontwerp Burgerlijk Wetboek. — P. A. Stein, De regeling van het ontslaan van tekorten in statuten van coöperatieve verenigingen.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jrg. 1961 - n° 4662 :

I. Kisch, Convention sur les conflits de lois en matière de forme des dispositions testamentaires (I). — L. M. Holdert, Art. 5 lid 4 en art. 21 III lid 2 Successiewet 1956. — A. A. L. Minkenhof, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Familierecht (III).